

Assimilation of the Western Model – Strategic Contribution to the Building and Strengthening of the Republic of Moldova State

Aurelian LAVRIC*

Abstract

The problem of the building and consolidation of the Republic of Moldova state is closely related to the models that government and society adopt, assimilate and implement in order to achieve the desired results. It is a problem of mentality and approaching. Building the wealth of the nation and strengthening the power and prestige of the state on the international arena are directly dependent on the assimilation and implementation of the successful formulas of the rich and powerful states. As an example for the Republic of Moldova, EU Member States can serve. It is an important advantage for Moldovan nation the proximity to EU community. Using the comparative advantage, identifying and raising awareness of the factors that can lead to the well-being and their use – here are some of strategic objectives for the Moldovan government, regardless of its political affiliation – the name of the party – and of the ideological coloratura. The Western path of economic consolidation and building of an open, competitive society must be a major goal, because following this path represents a strategic contribution to the building and strengthening of the state of the Republic of Moldova. The fact that the EU is open to help Moldova on this way is an invaluable benefit. Such examples as China or “East-Asian Tigers” – states like Singapore and others, which implemented advanced Western approaches – represent a clear argument for Moldova to develop its economy in an innovative and competitive way, in order to consolidate the society and the state.

Keywords: Western model, strategy, state building, state consolidation, Republic of Moldova.

JEL Code: O19

1. Introducere

Statul renăscut Republica Moldova (și-a proclamat independența la 27 august 1991) se confruntă cu mai multe probleme, care trebuie să constituie obiectul preocupării guvernării și obiectul de studiu al cercetătorilor științifici, în vederea unui aport practic la edificarea și consolidarea unui organism statal robust și rezilient la toate provocările lumii contemporane – care provin atât din interior, cât și din exterior. Guvernarea de la Chișinău trebuie să aibă ca obiective

prioritare *edificarea statului și consolidarea sa*, la fel cum trebuie să le aibă și societatea moldovenească, implicit comunitatea științifică.

Cum pot fi realizate aceste obiective? Pentru realizarea lor, este necesară rezolvarea mai multor probleme cu care se confruntă societatea și statul moldovenesc. Una dintre acestea este problema *sărăciei* (Lavric, 2018). Pentru a fi rezolvată, este nevoie de o abordare strategică (Lavric, 2017 prim), de adoptarea unei abordări inovaționale în toate domeniile societății (inclusiv, sau în primul rând, în cel economic) (Lavric, 2017 secund). Fără rezolvarea problemei sărăciei nu se poate vorbi de edificarea și consolidarea unui stat viabil și a unei societăți moderne. Pentru aceasta, autoritățile trebuie să elimine cauzele principale – corupția și delapidările din bugetele de stat. Numai prin aceasta guvernarea va reuși să depășească numeroasele crize cu care se confruntă statul și societatea.

În acest sens, este necesară reformarea tuturor domeniilor de activitate ale statului: justiție, economie, asistență socială, educație, cultură, poliție, armată etc., așa încât să corespundă cerințelor timpului – standardelor statelor dezvoltate. Reformarea este, de fapt, o ajustare la un model pe care un stat îl adoptă spre a fi urmat. Conceptul de *integrare Europeană*, vehiculat în Republica Moldova, este, de fapt, expresia adaptării statului la modul de funcționare a statelor membre ale UE și la valorile și principiile comunitare. De jure procesul de integrare Europeană va începe atunci când Republica Moldova va fi membru al UE; nu poți să te integrezi într-un spațiu din care nu faci parte. De facto, integrarea se produce acum, prin preluarea și implementarea *modelului occidental* – altfel spus, prin *modernizare*, prin *europenizare*. Cercetătorii științifici sunt chemați de analizeze modelele pe care țara ar putea să le adopte și să demonstreze care (și de ce) este cel mai potrivit.

Disponibilitatea UE de a acorda asistență în ceea ce privește adoptarea (preluarea și implementarea) de către statele din Europa de Est – cele șase state din spațiul post-sovietic, care fac parte din Programul UE Parteneriatul Estic – a modelului occidental transpore în mod clar din Acordurile de Asociere (AA) semnate de Republica Moldova, Ucraina și Georgia cu UE. Documentul este o fereastră de oportunități, dar depinde cum acestea vor fi valorificate de autoritățile statelor din Europa de Est și de cetățenii lor (mai ales de agenții economici, care au oportunități oferite de acordul privind Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător (DCFTA) – componentă a AA. Asistența în implementarea modelului occidental (experiența, Know How-ul) din partea UE și a statelor membre este mult mai importantă decât asistența financiară.

Este evident că schimbarea modului de acționare ține de schimbarea abordării, de schimbarea *mentalității*. Pentru sporirea și consolidarea puterii statului moldovenesc, pentru edificarea unei societăți prospere trebuie identificați *factorii* ce trebuie întruniți în acest sens (practic, este vorba de realizarea criteriilor de la Copenhaga – stabilite de Consiliul UE de la Copenhaga, din luna iunie 1993, confirmate de Consiliul UE de la Madrid din luna decembrie 1995, care trebuie îndeplinite de toate țările care doresc să adere la Uniunea Europeană.): (i) criteriile politice (instituții stabile care garantează democrația, statul de drept, respectarea drepturilor omului și ale minorităților), (ii) criteriile economice (o economie de piață funcțională) și (iii) încorporarea în legislația națională a acquis-ului comunitar. Pentru implementarea unei economii de piață funcționale este nevoie de valorificarea de către RM a avantajului comparativ, a resurselor (în primul rând, a celor umane, prin

stoparea emigrației în masă în căutarea locurilor de muncă), folosirea proximității UE, cu care RM are frontieră comună, în vederea unei cât mai eficiente dezvoltări a cooperării regionale transfrontaliere cu UE în ansamblu și cu statele sale membre în parte, în virtutea interesului acordat de UE vecinătății sale estice, a sporirii rolului său de actor în raport cu statele din programul Parteneriatul Estic.

Cu referire la importanța cooperării regionale transfrontaliere este semnificativă afirmația lui Winfred Schneider-Deters, directorul Biroului din Kiev al Fundației Friedrich Ebert, făcută la simpozionul științific cu genericul „Moldova, România, Ucraina: bună vecinătate și colaborare regională”, în octombrie 1998: „Cooperarea regională între România, Republica Moldova și Ucraina are o importanță absolut deosebită, deoarece există pericolul ca din cauza vitezei diferite a procesului European de integrare, pe frontierele vestice ale Ucrainei și Republicii Moldova să cadă o nouă cortină. Care poate că nu va fi de fier – dar care din nou va împărți Europa” (Moșneaga, 1998). Temerea respectivă nu s-a îndreptățit până în prezent, dar pericolul adâncirii discrepanțelor privind nivelurile de trai, nivelurile de venituri ale populației, dintre UE și statele din Europa de Est rămâne. Iar cu cât statele din Est vor rămâne mai sărace, cu atât ele vor fi mai incompatibile cu UE, oricât își vor declara aspirația proEuropeană.

Semnificația practică a prezentului studiu ține de încercarea de a demonstra ipoteza conform căreia asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental este singura cale de stabilizare, întărire și consolidare a statului Republica Moldova, ceea ce contribuie în mod determinant la asigurarea securității sale naționale. În lucrare se pornește de la ipoteza că asimilarea modelului occidental este condiția care va conduce la o edificare statală eficientă, la consolidarea statului și a societății. Voi încerca să răspund la întrebarea de ce *asimilarea modelului occidental* este calea optimă de edificare a unui stat viabil și de consolidare statală.

Problema de cercetare este identificarea modalităților optime de edificare și întărire a statului Republica Moldova. Printre obiectivele articolului s-au numărat trecerea în revistă a modelelor de dezvoltare care există în prezent în lume, compararea Republicii Moldova cu diverse state din diverse grupuri, reunite după un anumit criteriu ș.a.. Am ales să studiez tema în cauză deoarece în 28 de ani de la proclamarea independenței sale, Republica Moldova încă nu a realizat obiectivul său cel mai important: edificarea unui stat viabil și puternic. Tema merită să fie studiată deoarece este de mare actualitate: fluxul continuu de migranți moldoveni care pleacă peste hotare în căutarea unui loc de muncă, generând numeroase probleme de ordin social (inclusiv pentru copiii rămași acasă fără grija părinților) poate fi stopat prin edificarea unui stat moldovenesc modern și prosper. Întrebarea de cercetare este: Cum poate fi consolidat și întărit statul moldovenesc? Ipoteza propusă este: asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental de dezvoltare reprezintă o contribuție strategică la edificarea și întărirea statului moldovenesc.

În capitolul 2 am făcut o scurtă trecere în revistă a surselor bibliografice la temă, relevante pentru subiectul acestei cercetări. În Capitolul 3 – Date și metodologie – am arătat: indicatorii care trebuie folosiți pentru a măsura variabilele dezvoltării unei țări conform modelului occidental; care

este sursa datelor utilizate și ce metode de cercetare pot fi folosite în cercetarea temei. În Concluzii am prezentat implicațiile analizei, deficiențele în cercetare și căile pentru cercetările viitoare.

2. Trecerea în revistă a surselor bibliografice la temă

Există mai mulți autori care au scris despre utilitatea asimilării (preluării și implementării) modelului occidental. Printre autorii români se remarcă în acest sens Ștefan Zeletin (1991), care și-a dedicat cartea promotoarei modelului occidental (capitalist) din România – burghezia română. Originea modelului capitalist în România (a burgheziei române) s-a datorat influenței Angliei, care a determinat *revoluția economică*: „trecerea economiei noastre naționale în faza schimbului, sub influența capitalului străin” (Zeletin, 1991, p.33) Acest fenomen s-a produs mai ales începând cu anul 1829 – când a fost încheiată Pacea de la Adrianopol (King, 2015, p.159). Prin acest tratat, Anglia și alte puteri europene au obținut dreptul să acceadă pe Marea Neagră, pentru a efectua comerț cu țările riverane și cu cele din regiunea extinsă a Mării Negre. Porturile Galați (din Moldova) și Brăila (din Valahia) au devenit debușee mai ales de grâne către importatorii din Europa Occidentală, mai ales pentru cei din Anglia. Până atunci Moldova era obligată să-și vândă produsele agricole (cereale, dar și carne, pește, miere ș.a.) în metropola otomană – Istanbul. Anume de atunci Moldova și Valahia au început să capete calificativul de „grânar al Europei”. Prin tratatul de la Hünkâr İskelesi (1839) „turcii au fost de acord să oprească, la cererea țarului, trecerea vaselor străine prin Dardanele, o clauză care a stârnit îngrijorare în cancelariile occidentale față de manevrele rușilor în Orientul Apropiat” (King, 2015, p.159). Comerțul în Marea Neagră, implicit cu participarea Principatului Moldovei, atinsese cote înalte, așa încât Rusia, care râvnea la acapararea resurselor din regiune, determinase închiderea strâmtorilor pentru corăbiile engleze ș.a..

Ulterior, adică după revoluția economică din Moldova (stat vasal al Turciei, dar care în 1829, prin tratatul de la Adrianopol, a devenit protectorat rusesc, împreună cu Valahia) și din alte state din regiunea Mării Negre, a avut loc – în Moldova și Valahia – *revoluția politică*: la 1848, sub înrâurirea revoluției din Franța. În cadrul revoluției din 1848 în principatele dunărene Moldova și Valahia au fost adoptate ideile liberale revoluționare din Franța – cele din Codul Napoleonian: „respect pentru persoane, respect pentru proprietate”. Zeletin concluzionează: „Nașterea burgheziei române se datorează expansiunii capitalismului englez” (Zeletin, 1991, p.33). Acest fapt a avut drept consecință preluarea de către principatele dunărene, Moldova și Valahia, a modelului economic capitalist occidental și integrarea Moldovei și Valahiei în circuitul economic capitalist European (occidental), dominat în acea perioadă de Anglia.

Politologul român Daniel Barbu s-a referit la procesul de modernizare a României, care a reprezentat tocmai preluarea modelului occidental. Barbu scria: „Ar trebui, poate, să ne reprezentăm modernizarea României ca pe un fenomen cu două fețe. Pe una din ele ar fi vizibile acele activități – ca de pildă producția, distribuția, și consumul”, fiind vorba de „legile economiei liberale” și de „întruparea lor în instituții”. „Cel de-al doilea chip al modernității ar fi cel politic, sau, mai bine spus, cel al discursurilor și practicilor politice, al formelor luate de politică, al alegerii obiectului pe care

aceasta și-l atribuie în exclusivitate și al metodelor pe care i le aplică” (Barbu, 1997, p.17-18). Din expunerea lui Barbu rezultă că modelul occidental se constituie din elementele *economic* și *politic*.

Este de remarcat și lucrarea lui Alexis de Tocqueville „Despre democrație în America” (1992), în care autorul a expus virtuțile modelului american. Cu referire la „caracterul civilizației anglo-americane”, Tocqueville nota: „ea e produsul (și trebuie să păstrăm neîncetat prezent în minte acest punct de plecare) a două elemente perfect distincte, care pe alte meleaguri s-au războit deseori, dar pe care, în America, au izbutit să le încorporeze oarecum unul în altul și să le combine admirabil. Mă refer la *spiritul religios* și *spiritul de libertate*” (Tocqueville, 1992, p.87). Despre spiritul religios – etica protestantă a capitalismului – a scris mai târziu și sociologul austriac Max Weber (1993), care a arătat că modelul capitalist occidental se bazează pe o etică de sorginte creștină. Acest model nu poate fi înțeles fără luarea în considerare a eticii muncii și eticii relațiilor dintre producător și consumator.

În contextul temei asimilării (preluării și implementării modelului occidental) este demnă de prezentat și abordarea lui Brian Tracy – autor de cărți motivaționale canadian (stabilit în California, SUA). Recomandările lui Tracy pentru persoane fizice sunt valabile și pentru guvernele țărilor care își doresc modernizarea. Tracy și-a expus aserțiunea prin prisma *legii cauzei și efectului*: „Această lege spune că orice realizare, bogăție, fericire, prosperitate, orice succes reprezintă un efect sau un rezultat direct ori indirect al unei cauze sau acțiuni specifice. Asta înseamnă că, dacă îți este clar efectul sau rezultatul pe care îl dorești, probabil că îl vei realiza. Poți să studiezi alte persoane care au realizat același obiectiv și făcând ceea ce au făcut ele, ai putea să obții aceleași rezultate” (Tracy, 2019, p.184). În cazul statelor în curs de dezvoltare, ca Republica Moldova, se impune studierea statelor avansate, care au realizat obiectivul dorit – edificarea și consolidarea unui stat viabil – și făcând ceea ce au făcut ele, asimilând (preluând și implementând) modelul lor de dezvoltare, pot fi obținute aceleași rezultate.

Studiul cercetătorului american David S. Landes „Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace” (2013), este de mare folos în cercetarea temei acestui articol. În contextul asistenței financiare a Uniunii Europene pentru Republica Moldova și pentru celelalte state din Parteneriatul Estic, merită de acordat atenție următoarei constatări: „Istoria ne spune că remediile cele mai de succes ale sărăciei vin din interior. Sprijinul străin poate fi de ajutor, însă la fel ca avuția căzută din cer, poate și dăuna. Poate descuraja efortul și sădi o conștiință mutilată a incapacității. (...) ceea ce contează sunt munca, chibzuiala, sinceritatea, răbdarea, tenacitatea” (Landes, 2013, p. 438). Cu alte cuvinte, pentru RM este mai importantă experiența UE de implementare a modelului occidental decât asistența financiară.

În lucrarea sa „Civilizația. Vestul și Restul”, autorul scoțian Niall Ferguson (2014) a prezentat „formula câștigătoare a Vestului” (modelul Occidental). Ferguson se întreba: „cât timp va mai reuși Vestul să-și mențină avantajul științific pe care, alături de altele, s-a bazat superioritatea sa militară atâta timp? Sau poate că ar trebui să punem altfel întrebarea. Ar putea o putere non-occidentală să beneficieze cu adevărat de pe urma adoptării cunoștințelor științifice occidentale, dacă continuă să respingă cealaltă parte esențială a formulei câștigătoare a Vestului: a treia inovație instituțională, cea

privind dreptul la proprietate privată, domnia legii și guvernul cu adevărat reprezentativ?” (Ferguson, 2014, p.149).

Concluzionând această scurtă trecere în revistă a celor câtorva autori care au scris pe tema asimilării modelului occidental, să remarcăm câteva noțiuni utilizate de ei în elucidarea temei: etică a muncii și a relațiilor interumane, modernizare – cu aspectele ei economic și politic, instituții eficiente, cercetare științifică – rezultatele căreia se află la baza realizărilor din domeniile economic și militar, domnia legii (stat de drept), garantarea proprietății private și a libertății economice, democrație (guvern reprezentativ) ș.a..

3. Indicatori și metodologie

În cercetarea temei acestui articol se impune analiza unor cifre oficiale, cu referire la indicatori economici (PIB pe cap de locuitor, creștere economică, balanță comercială, volumul datoriei externe, volumul remiterilor de la cetățenii moldoveni care lucrează peste hotarele țării ș.a.). În contextul unei abordări comparative, se impune compararea indicatorilor economici ai Republicii Moldova cu cei ai diverselor țări, în primul rând, ai țărilor din grupul din care Republica Moldova face parte – cele șase state ale Programului Parteneriatul Estic (lansat în 2009), din cadrul Politicii Europene de Vecinătate (lansată în 2004). În acest context, compararea cu statele care și-au declarat clar opțiunea pro-Europeană – Ucraina și Georgia – este de cea mai mare utilitate. Cu toate acestea, nici compararea cu celelalte state postsovietice, nu numai cu cele din Parteneriatul Estic – Belarus, Azerbaidjan, Armenia, dar și cu statele din Asia Mijlocie poate ajuta la înțelegerea stadiului de dezvoltare în care se află Republica Moldova și la identificarea abordărilor care pot schimba în bine starea în care se află țara.

De asemenea, este utilă compararea indicatorilor din Republica Moldova cu cei din alte state care aspiră la calitatea de membru al UE, cum ar fi statele din Balcanii de Vest: Albania, Serbia, Macedonia de Nord ș.a.. Până în prezent Republica Moldova și Albania se află pe poziții foarte apropiate în clasamentul celor mai sărace state din Europa. Totuși, întrucât obiectivul Republicii Moldova este aderarea la UE, este utilă compararea indicatorilor statului moldovenesc cu cei ai statelor recent integrate în Uniune, care oricum sunt cu mult peste Moldova – România și Bulgaria. Nu ar fi lipsită de interes compararea Republicii Moldova, prin prisma indicatorilor de dezvoltare economică, cu state din UE de dimensiuni mai mici, apropiate de dimensiunile teritoriului Republicii Moldova, sau chiar mai mici. Un exemplu în acest context ar fi compararea cu Marele Ducat de Luxemburg – suprafața totală 2,586 km² (537,853 locuitori – la ultimul recensământ), față de 33.846 km² (2.998.235 locuitori – la ultimul recensământ din 2014) ai Republicii Moldova. Cu toate că este un stat de dimensiuni mici, Luxemburgul este una dintre cele mai bogate țări din UE (după PIB-ul pe cap de locuitor: \$ 66.821), fiind un exemplu pentru Republica Moldova (\$ 8.400).

Din punct de vedere geopolitic, Moldova a fost de-a lungul secolelor un stat-tampon între imperiile din preajmă: Habsburgic, Otoman și Rus. Statul Moldovenesc și-a păstrat până în prezent ființa statală datorită manevrării abile printre interesele marilor puteri. Cu toate acestea, statul moldovenesc a fost dezmembrat în mai multe rânduri de către imperiile menționate mai sus: în 1484

Turcia a anexat cetățile Maurocastro (Cetatea Albă) și Licostomo (Chilia), împreună cu ținuturile din preajmă – transformându-le în raiale; în 1538 sultanul turcesc Suleiman Magnificul a anexat Bugeacul cu Tighina – oferind Bugeacul unei hoarde a tătarilor nohai, care își stabilise centrul administrativ la Căușeni, iar în Bender fortificând cetatea de pe Nistru; în 1715 este anexată cetatea Hotin cu ținutul din preajmă, transformat în *raia* – adică teritoriu aflat în jurisdicția Turciei, în care se aplică legislația turcească; în 1774 Imperiul Habsburgic a anexat partea de nord-vest a țării, pe care a denumit-o Bucovina; în 1812 Imperiul Rus a anexat partea de est a țării, pe care a denumit-o Basarabia, extinzând denumirea atribuită părții de sud a interfluviului pruto-nistrean.

Statutul de *neutralitate permanentă*, consfințit în Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, este expresia unei identități statale. Prin prisma acestei orientări, pentru Republica Moldova este utilă raportarea la Elveția – stat neutru de secole, care are un nivel foarte ridicat de dezvoltare economică. După destrămarea URSS, în spațiul public era vehiculată ideea de a face din Republica Moldova o Elveție în estul Europei. Compararea cu Elveția este cu atât mai utilă, cu cât, la fel ca și statul din Munții Alpi, Republica Moldova reprezintă o societate multietnică, cu minorități importante: ucraineană, găgăuză, bulgară, rusă ș.a.. Din acest punct de vedere, Republica Moldova mai poate fi comparată cu statul European Belgia, care în pofida unor dispute între cele două comunități importante ale țării – valonă și flamandă – reușește să fie un stat European cu performanțe economice notorii. Un alt stat cu două comunități lingvistice (anglofonă și francofonă) care reușesc să conviețuiască în armonie, dezvoltând economia țării într-un ritm remarcabil, este Canada. Specificul acestui tip de state este că ele nu sunt *națiuni-state* (cum ar fi Islanda, Armenia, într-o oarecare măsură Israel, Germania ș.a.), ci *state-națiuni* (așa cum sunt SUA, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Franța, Spania ș.a.), urmărind permanent scopul consolidării unei societăți multietnice, multiculturale, multilingvistice, multiconfesionale. Republica Moldova se înscrie în lista statelor-națiuni, de aceea obiectivul consolidării societății moldovenești multietnice, multiculturale și multilingvistice trebuie să fie unul prioritar pentru autoritățile de la Chișinău. Realizarea acestui obiectiv este ușurată de identitatea confesională – creștin-ortodoxă, proprie tuturor celor mai importante comunități etnice din Republica Moldova. De altfel, este utilă compararea Republicii Moldova cu statele ortodoxe din cadrul UE: Grecia, Cipru, România și Bulgaria, care pot fi exemple pentru preluarea eficientă a modelului occidental, respectiv pentru dezvoltarea economică accelerată a țării. Revenind la statutul de neutralitate permanentă, nu ar fi lipsită de interes compararea statului moldovenesc cu celelalte țări neutre din UE: Finlanda, Suedia, Austria, Cipru, Malta și Irlanda. Ciprul este un exemplu special pentru Republica Moldova – este vorba de un stat cu un conflict teritorial înghețat (în partea de nord a insulei), care a reușit să accedă în UE datorită performanțelor sale economice. Experiența statelor neutre dinafara UE – Elveția, Lichtenstein, Andorra, San Marino – merită și ea să fie studiată. Desigur, pentru realizarea statutului de neutralitate permanentă este nevoie de recunoașterea acestuia de către statele lumii și de Organizația Națiunilor Unite. Or, în condițiile în care pe teritoriul Republicii Moldova staționează trupe militare străine (în zona transnistreană), statutul de neutralitate are mai degrabă un caracter declarativ decât

unul practic. Pentru realizarea statutului de neutralitate este necesară asimilarea modelului occidental de dezvoltare.

Din punctul de vedere al implemmentării modelului occidental de dezvoltare, pentru Republica Moldova pot constitui exemple utile unele state din Asia de Est, care au atins ritmuri înalte de creștere economică, fiind denumite *Tigri Est-Asiatici*: Hong Kong, Singapore, Coreea de Sud și Taiwan. Fiind formațiuni mici ca suprafață, lipsite de resurse minerale (terestre și/sau acvatice), ele au reușit să atingă un nivel înalt de dezvoltare economică.

Chiar și o țară de proporții mari – cum este China – trebuie să constituie un exemplu de asimilare (preluare și implementare) a modelului occidental, în primul rând a componentei sale economice – capitaliste. Totuși, pentru Republica Moldova este vital necesară asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental integral, inclusiv pe dimensiunea politică: democrație, stat de drept, respectarea drepturilor omului, pluralismul politic etc..

Pentru edificarea Republicii Moldova ca stat viabil este utilă studierea evoluției Turciei. După destrămarea Imperiului Otoman, Turcia a purces la modernizarea statului, reușind să atingă un nivel înalt de dezvoltare, fiind în prezent una dintre țările cu indicatori remarcabili în privința creșterii economice, iar ca rezultat – devenind un factor geopolitic important în regiune. De altfel, compararea Republicii Moldova cu state care pun accentul pe oferirea unor servicii de înaltă calitate în sectorul turistic – Andorra, Turcia ș.a. – inclusiv cu cele care oferă servicii de agro-turism, prin pensiuni agroturistice, ar fi binevenită.

Un obiectiv esențial și vital necesar pentru autoritățile de la Chișinău este transformarea statului Republica Moldova din *obiect* în *subiect* al relațiilor internaționale, din consumator în furnizor de securitate în regiunea Europei de Est. Pentru aceasta, Republica Moldova trebuie să realizeze o economie de piață funcțională, care să asigure prestigiul țării pe plan internațional și să-și asigure cheltuielile necesare pentru întărirea sistemului de apărare. Acest obiectiv poate fi îndeplinit adoptând și implementând modelul occidental de dezvoltare (atât în plan economic, cât și în plan politic). Prin realizarea unui stat viabil, Republica Moldova va deveni atractivă pentru populația din regiunea transnistreană, ceea ce va conduce la soluționarea conflictului din zonă.

Datele oficiale, cu referire la diferiții indicatori (PIB pe cap de locuitor, balanță comercială, dar și indicele asupra percepției corupției etc), pentru analize cantitative și calitative, sunt oferite de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, dar pot fi găsiți și în rapoarte ale guvernului, ministerelor și ale agențiilor guvernamentale.

Printre metodele care sunt utilizate în cercetarea temei prezentului articol se numără: metoda istorică, metoda comparativă, metode descriptive (metoda observației), metoda cantitativă, metoda calitativă, metoda analizei, metoda sintezei, metoda statistică ș.a..

4. Concluzii

În 28 ani de independență, de la destrămarea URSS și declararea independenței sale politice, Republica Moldova încă mai este un stat rudimentar, care nu a reușit să obțină performanțe notabile în domeniile economic, politic, social ș.a., care este divizat, cu un conflict (transnistrean) înghețat,

încă nesoluționat. De fapt, obiectivul realizării independenței politice și economice a Republicii Moldova încă mai este unul ce trebuie urmărit. Sistemul de justiție încă lasă mult de dorit, reformarea sa fiind una dintre principalele cerințe pentru oferirea asistenței financiare de către Uniunea Europeană.

La etapa actuală statul moldovenesc necesită o consolidare, pentru a se afirma ca un actor respectat pe arena internațională. Pentru aceasta este nevoie de o viziune, de o politică, de o strategie și un program (plan) de edificare și consolidare statală. Republica Moldova trebuie să-și reformeze întreg sistemul statal (de justiție, politic, economic, social, mediatic etc.) prin raportarea la un model care și-a dovedit eficacitatea în alte state. Acest model, demn de a fi urmat (preluat și asimilat) de către Republica Moldova, este cel occidental, iar proximitatea Republicii Moldova față de Uniunea Europeană reprezintă un avantaj enorm față de alte state post-sovietice, atât cele din Transcaucazia, cât și cele din Asia Mijlocie. Asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental reprezintă o contribuție strategică la edificarea și întărirea statului Republica Moldova.

Uniunea Europeană susține modernizarea Republicii Moldova, inclusiv printr-o asistență financiară atât de necesară guvernului de la Chișinău. Totuși, pentru autoritățile Republicii Moldova ar fi util să solicite ajutor de la Uniunea Europeană mai ales în preluarea și implemmentarea modelului occidental – accentual să fie pus pe obținerea experienței, a Know How-lui, nu pe solicitarea de bani. Este ca în celebra zicală: trebuie solicitată undița, nu câte un pește. Republica Moldova trebuie să beneficieze de experiența Uniunii Europene și a statelor membre privind edificarea statului, consolidarea societății conform standardelor spațiului comunitar, în virtutea implementării modelului occidental. Din această perspectivă, obiectivul strategic al guvernului de la Chișinău ar trebui să fie realizarea unui stat viabil, nu aderarea Republicii Moldova la Uniunea Europeană. Aderarea va fi o consecință a implemmentării modelului occidental în Republica Moldova, ceea ce va face statul moldovenesc compatibil cu mediul politic, economic, social etc. din cadrul Uniunii Europene. De fapt, intergrarea Europeană a Republicii Moldova va începe când statul moldovenesc va fi în Uniunea Europeană. Până atunci este necesar un efort de reformare, transformare, adaptare, ceea ce înseamnă implementarea modelului occidental. Este la fel ca și în ceea ce privește soluționarea conflictului transnistrean: este contraproductiv ca autoritățile de la Chișinău să-și propună soluționarea conflictului înainte să implementeze, mai întâi, modelul occidental – ceea ce va duce la creșterea standardelor de viață ale populației de pe malul drept al Nistrului, statul moldovenesc devenind atractiv pentru populația de pe malul stâng al râului. Deci calea de soluționare a conflictului transnistrean este cea a asimilării (prelării și implementării) modelului occidental în Republica Moldova.

Printre implicațiile analizei din acest articol este stimularea guvernului de la Chișinău de a purcede cu hotărâre la asimilarea (preluarea și implementarea) modelului occidental. Este necesară conștientizarea faptului că acesta este un obiectiv strategic în vederea edificării unui stat viabil. În acest sens este necesară explicarea importanței acestui obiectiv societății moldovenești. Numai când obiectivul va fi asumat de întreaga societate, el va putea fi realizat cu mai mult succes. Or, după cum arată sondajele de opinie, circa 50% din populația Republicii Moldova încă mai este orientată spre

Est, spre integrarea în Uniunea Economică Eurasiatică, deci spre modelul din acel spațiu geopolitic. Îmbunătățirea indicatorilor economici trebuie să fie rezultatul implementării standardelor europene, dar cu păstrarea piețelor din Est.

În principiu, pentru autoritățile Republicii Moldova nu există o alegere prea mare în ceea ce privește modelul de dezvoltare. Cu siguranță modelul chinez nu este unul potrivit pentru Republica Moldova, datorită componentei totalitare în domeniul politic, prin garantarea monopolului politic al Partidului Comunist Chinez, asigurând conducerea de către acesta a întregii vieți sociale și politice. Nu sunt potrivite pentru Republica Moldova nici alte modele autoritariste, ca cel din Belarus, Federația Rusă ș.a. Modelul occidental este cu siguranță potrivit pentru statul moldovenesc, atât pentru că și-a dovedit eficacitatea în statele spațiului European, din care face parte și Republica Moldova, cât și pentru că Republica Moldova împărtășește numeroase valori comune cu statele europene occidentale, fiind parte a familiei lumii *latine* (a statelor care folosesc limbi din familia limbilor romanice) și a familiei *creștine* – a statelor în care majoritatea populației este creștină, cu toate procesele de laicizare din ultima perioadă de timp din cadrul UE (a se vedea tentativa nereușită de a introduce în Tratatul Constituției Europene – oficial: Tratatul de instituire a unei Constituții pentru Europa, semnat la 29 octombrie 2004 – referirea la moștenirea creștină comună).

Deficiențele în implemmentarea modelului occidental – a Acordului de Asociere încheiat de Republica Moldova cu Uniunea Europeană (semnat la 27 iunie 2014 la Bruxelles) – se datorează în primul rând înțelegerii precare de către o parte a populației și de către o parte a administrației de stat de toate nivelele, a importanței asimilării respectivului model.

Pentru cercetările viitoare sunt necesare abordări interdisciplinare mai aprofundate. Tot mai mult în domeniul Studiilor de Securitate și Apărare este valorizată *componenta economică*: numai prin edificarea unei economii de piață funcționale (iar acest lucru poate fi realizat prin implementarea *modelului occidental*) poate fi asigurată securitatea națională a Republicii Moldova. Securitatea economică este o componentă esențială a securității naționale, de aceea în mod firesc se va produce convergența Studiilor de Securitate și Apărare cu Studiile Economice.

Printre alte modalități de cercetare sunt studiile comparative, cu referire la compararea Republicii Moldova cu diverse state, din diverse categorii – neutre, multietnice (state-națiuni), post-sovietice, ortodoxe ș.a. – în ceea ce privește evoluția lor. Folosirea metodei istorice, împreună cu cea comparativă, este necesară cu precădere în acest context.

Evaluarea cooperării regionale este deosebit de necesară, deoarece ea este barometrul unei dezvoltări sustenabile a economiei moldovenești, care trebuie să fie orientată spre export, în vederea echilibrării balanței comerciale. Exporturile în statele din UE sunt o salvare și o oportunitate de dezvoltare pentru economia Republicii Moldova.

Pentru implementarea cu succes a modelului occidental în Republica Moldova este necesară schimbarea *mentalității* populației moldovenești, așa încât instituțiile, practicile de tip occidental să fie asimilate cu succes în statul moldovenesc. Republica Moldova poate fi consolidată și întărită în urma procesului de asimilare a modelului occidental.

Referințe

- Barbu, D. (1997), Șapte teme de politică românească, Antet, București.
- De Tocqueville A. (1991), „Despre democrație în America”, Humanitas, București.
- Ferguson N. (2014), „Civilizația. Vestul și Restul”, Polirom, Iași.
- King, Ch., (2015), Marea Neagră. O istorie, polirom, Iași.
- Landes, D. S. (2013), „Avuția și sărăcia națiunilor. De ce unele țări sunt atât de bogate, iar altele atât de sărace”, Polirom, Iași.
- Lavric, A. (2017). Analiza strategică – suport de bază în procesul de luare a deciziilor în domeniul securității. // Fostering Knowledge Triangle in Moldova. Conference Proceedings. 23-24 March 2017”, ASEM, Chisinau.
- Lavric, A. (2018). Problema sărăciei în Republica Moldova: cauze fundamentale și soluții pentru edificarea bunăstării, Culegere de articole selectivă ale Conferinței Științifice Internaționale „Competitivitatea și Inovarea în Economia Cunoașterii”, Vol. 2, 28-29 septembrie 2018, E-ISBN 978-9975-75-933-5, PP. 57-61.
- Lavric, A. (2017) Securitatea inovațională – element de bază al securității naționale la etapa contemporană, în „Revista Militară”, nr. 2/2017, Chișinău, PP. 6-13.
- Moșneaga, V. (coordonator) (1998), Moldova, România, Ucraina: bună vecinătate și colaborare regional. Materiale ale Simpozionului Științific Internațional (Chișinău, 15-16 octombrie 1998), Editura Perspectiva, Chișinău.
- Tracy, B., Strutzel D. (2019), Știința banilor. Cum să mărești venitul și să devii bogat, Ed. For You, București.
- Weber, M. (1993), Etica protestantă și spiritul capitalismului, Humanitas, București.
- Zeletin, Ș. (1991), Burghezia română. Humanitas, București.

Internal Fight for Power, External Forces for Development-Analyzing Moldova's Case

Laura BACIU*

Abstract

This is a theoretical article and aims to analyze in a brief manner the development situation of Republic of Moldova, a country that seeks to create the proper setting for economic growth, political agreement, respect of the human and civil rights, advancements in the relations with neighbours and the European Union. The research is a qualitative one, based on the existing statistics and tries to explain the challenges of this country since it's internal and external politics are depending on the major players from the east (like Russia, it's most powerful neighbour, Ukraine, The Caucasian countries etc.) as well as on the major player of the west (like EU or United States of America). Not being fully equipped for dealing with the negative effects of social and economic crisis, Moldova relies on European programmes that can reduce an asymmetric development caused by a political system of win-loss situation, an economic system of struggle for enterprises, a soft power not entirely established and a civil society that can be easily manipulated. The result of this research is that while the internal context is a continuous fight for power, there are external forces that want to develop this nation. One future aspect that is interesting to look up to is how can Republic of Moldova to use the know-how from the outside in order to increase the know-how from the inside.

Key words: development, power, projects, empowerment, democracy

1. Introduction

Every event can be seen from two important perspectives: inside and outside. Every historical era can be seen from at least two perspectives: how it appeared and what it caused. Republic of Moldova has started a new historical era since the year of independence, 1991, a time for big decisions:

“Since the dismantlement of the Soviet Union, the small, poor, divided, and corrupt Republic of Moldova has represented an excellent example of a Commonwealth of Independent States (CIS)

---

* Laura Baciu is Alumni of the University of Alexandru Ioan Cuza from Iași, Romania and plans to enroll in a PhD Programme at the same university, email: laurabaciu21@gmail.com

member trying to accommodate Russian hegemony and European hopes. During the last decade, it has experienced a temporarily pro-Moscow authoritarian regime, an enthusiastically pro-Brussels democratic ruling coalition, the total capture of the state by one of its pro-European oligarchs; the latter's cohabitation with a widely popular pro-Russian President, and a civil society-originated democratic movement that desperately tries to fight both." (Tudoroiu, 2018, p. 217).

Part of Europe by timeline and neighbor of Russia by geography, Moldova emerged from a simple territory almost forgotten by history into an important eastern partner of the European Union that seeks to increase its wellbeing. Although the foreign policy of Moldova became a pillar of the country's development, the economical background is still a challenge for the rulers. In 2018, the World Bank released a report of the general situation (see Table 1.). With almost 4 millions people, Moldova is having a 11,3 billion \$ GDP and the average for every individual is 2,734 \$. The life expectancy remains, since 2016, 73.2 years. The progress is slowly but there are also categories of people that live in poverty but one big support could come from the international organizations if projects would improve the everyday life of the citizens.

Table 1. The World Bank in Moldova Overview

MOLDOVA	2018
Population, million	3.55
GDP, current US\$ billion	11.3
GDP per capita, current US\$	2,724
Life Expectancy at birth, years (2016)	73.2

Source: <https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview>

Although this country has political, economic and military ties also with United Nations, World Bank or NATO, EU represents the big integration system, the supranational red wire that connects Moldova with other European countries. The hypothesis of this article is that Moldova has an asymmetric development due to the tension between 4 major factors: a political system of win-loss situation, an economic struggle for enterprises, a soft power not entirely established and a civil society that can easily be manipulated. There will be analyzed these factors and check the role of EU in trying to solve the issue of development.

2. Literature review

Scholars have found a proper ground for debating the problem of European enlargement and the relation between the European Union and Moldova. Henderson (Henderson, 2005, p. 2) for example, points out that the European Union first looked in its own yard, fixing its problems from inside the member countries and secondly, looked to establish more close relations with the outer countries, especially those from the east, since they were, geographically, part of Europe as continent.

Lašas (Lašas, 2010, p.1) emphasizes the fact that the eastern European countries (among them, Moldova) had to become part of Europe as Union and Atlantic as partnership simply because there was no escape from the void left behind by the Soviet Union.

From the realistic perspective of International Relations (IR), this closeness to the EU in particular was seen as a way of securing a fragile stability in the beginning and a rise of capitalism in economy (pp.2-3). Rinnert (Rinnert, 2013, p. 2) explains how the relation between EU and Moldova started as a cooperation in order “to set priorities”, the most important things that had to be achieved for progress in Moldova and advancement for Union in the so called process of “Europeanization”(Agh , 2004; Grabbe, 2001; Sedelmeier, 2011). Republic of Moldova has received money through funds and grants during the first years of EaP and incentives to arrange legislative reforms for the possibility of joining the EU membership.

However, focusing only on the formal relations and leaving behind the informal relations (those that can translate into a development of a nation) made it harder for both sides to fulfill their goals in the right time. Wozniakowski and Matlak see the adaptation of states to the EU as process and outcome in the same time (Wozniakowski and Matlak, 2018). Moldova, that hopes to become member in the near future, has to make public policies that can be included in the standards of the European Union and make its citizens real Europeans in terms of civil rights.

Crombois concludes that the European Union can help states like Republic of Moldova if these states are committed to see EU as a transformative power, the one that keeps a closer eye to east and sets clear boundaries between the resources it has and what results are expected (Crombois, 2019, p. 92). Like other fellow nations, Republic of Moldova has a potential of political resources but lacks the stability and the determination to transform them in efficient tools.

3. Moldova’s context

When a country takes the command and becomes a regional leader, it can influence that region and the international organizations from within. When a country develops and cooperates with other countries in order to become strong in politics and economics it can gain more credibility on the political scene. But when a country is at the beginning of a real development and democracy, it has to deal with a system of strategies imposed by previously two categories of country. The case of Moldova is one example of that context. Apart from a hierarchy of relations between countries, the big drive for Moldova is getting to the round table of EU and reshapes wealth under contemporary threats such as security gaps, recessions or inefficient democracy. As Elena Korosteleva points out:

“Moldova’s journey in Europe’s direction has not been a linear progression. In order to appreciate the progress in EU–Moldova cooperation, and the difficulties both polities have encountered in establishing a firm and continuing dialogue in later years, a brief overview of their relations is offered below. The history of their relations can loosely be divided into three distinct periods: (i) the 1991–4

period associated with the troubled birth of an independent state in search of a new identity and allies; (ii) the long 1994–2009 period of oscillated Europeanization of the country; and (iii) the 2010 onwards period of developing new European allegiances and balancing old strategic alliances.” (Korosteleva, 2012, p. 105).

The regional context since 2007 has been characterized by alliances with 2 important neighbors, Romania and Ukraine and a committed cooperation regarding the Black Sea Basin (see Table 2). These elements illustrated the fact that a democratic approach is needed in the East and that the energy issue is enhancing a dialogue for further sustainability.

Table2. Types of programmes for Republic of Moldova within the European Union partnership in the region of South- East

Programmes 200-2006	Cadses		
Programmes 2007-2013	South-East Europe	Romania-Moldova-Ukraine ENPI CBC	Black Sea Basin ENPI CBC
Programmes 2014-2020	Romania-Republic of Moldova ENI CBC	INTERREG VB Danube	Black Sea Basin ENI CBC

Source: <https://www.keep.eu/nuts/searchByRegion>

4. A critical analysis

One of the first factors that reside in the asymmetric development of Moldova is the political system of win-loss situation. Any political struggle has winners and losers but once the government is settled, the role of every part becomes important in managing the public affairs. Like in a company, although argues between employers and employer may occur, the targets remain the same: taking the business to high places and creating strong professional and human system. The internal fight for power in Moldova ends up with one defeated group (that will attack consistently the leaders) and one group that will transform the governance according to only few interests. And when resources appear, there’s no surprise that some groups won’t get that resources as they planned:

“With declining productivity levels, lower external financing and existing structural deficiencies, Moldova remains highly vulnerable to shocks. Political uncertainty and vested interests undermine the reform agenda and the investment process. The large share of the state in the economy, coupled with weak institutions and governance challenges, including in the non-banking financial sector, pose additional risks.”(World Bank, 2019).

Politics remains to elites while democracy is left to the people.

The second factor is the economic system of struggle for enterprises. Companies in Moldova need to give products and services to individuals and to become more competitive in order to get on the European market. The first task is somehow accomplished although the level of wealth isn't the best one; the second task is more difficult. Playing alongside with competitors can prove to be the door to a strategic move in increasing quality and innovative acting. Or, in other cases, can prove to be the road to bankruptcy. Depending on the regional economic environment (unfortunately the eastern Europe is a poor region compared to the western Europe), the agreements with the two key players, EU and Russia and the support of international finance organizations, Moldavian enterprises can survive in the system of demand and supply: "Key long-term challenges to economic growth include population ageing, large emigration flows, and unsustainable economic growth relying on remittances-driven consumption and low levels of productivity." (World Bank, 2019).

The third major factor is the soft power of Moldova, not entirely established so it can bring incentives for good international actions. By definition, a soft power suggests a limited type of power in context of strong alliances and partnerships. Although there is a grid of power, the adjective soft indicates a long-term strategy especially designed for taking into consideration the most fragile drawbacks. Moldova can establish a soft power system in a sense of creating a smart diplomacy for Eurasia and "warm" relations with the eastern neighbors:

"Taking into account the historical context of the external environment, it should be noted that the Republic of Moldova is forced to interact with state and social systems from the same communist source in the past. Direct interaction with states such as the Republic of Hungary, the Slovak Republic, the Republic of Poland, the Republic of Austria and the Federal Republic of Germany has allowed Romania and the Baltic states to strengthen the development of democratic institutions, as their informational entropy was lower in comparison with that of the Republic of Moldova, which is currently still yet to solve its natural, historical and linguistic identity issues, and bears the geopolitical influence of both the West, and the East." (Prisac, 2015, p. 86).

Entering into the wave that promotes international exchanges within neutral coordinates means less bad interactions for Moldova. A smart strategy for Eurasia involves partnerships in fields like society, culture or entrepreneurship (e.g. increasing the quality of local brands following the example of Baltic or Caucasian countries). "Warm" relations with the Eastern is a possible tool for development: the more solid the negotiations, the more solid the results, negotiating what is sustainable for this country. Moldova is not yet a regional soft power and it seems to project herself as no defense and self-awareness of small power (in the end every country plays a part in the international system no matter how small it is).

The fourth major factor of asymmetric development is the civil society that can be easily manipulated. A civil society is one of the democracy's hearts, perhaps the most disruptive one. And democracy is thought to be one of the development's brains. The force of the people, what they ask and what they receive is measured as economic stability; trust in the citizens as mature actors in the system, careful politicians, non-governmental projects, enriched culture etc. When individuals can be

easily manipulated, there's room for "roll the dice" techniques used by other actors in their benefit suspending good actions that could have been taken before the appearance of the manipulation process: "The lack of a consolidated political consciousness and the existence of a public opinion influenced by several control parameters created a state of chaos, which, after its having gained independence, caused the amplification of informational entropy." (Prisac, 2015, p, 89).

These major factors of the asymmetric development of Republic of Moldova (the political system of win-loss situation; the economic system of struggle for enterprises; the trials for achieving the soft power status in the region and a civil society that can easily be manipulated) are reflected in the most important international indexes (see Table 3). The lower scores of press freedom, freedom, economic and business freedom show a society that is partly controlled; the corruption score is high and the perception of the citizens is that of a country where bribery is a constant coordinate. However, the score for electronic government is over 0.50 out of 1, showing that has been made progress in public policies and institutions that use digital tools to amplify the voice of the people and reduce the costs of bureaucracy.

Table 3. The position of Republic of Moldova in the most important international indexes

Corruption Index 2018 Score 33 out of 100 -Rank 117 out of 180	Freedom House Index 2019 Score 58 out of 100 -Partly free
World Press Freedom Index 2019 Score 31,21 -Rank 91 Dropped 10 places since 2018 when it had the rank 81 out of over 150 countries	World Bank Ease of Doing Business 2018 Rank 47
E-Government Index 2018 Score 0,65 out of 1 (highest score)	Economic Freedom Index 2019 Heritage Foundation Score 59,1 Moderately free -Rank 97 out of 180 countries

Source: Transparency International (2018), Freedom House (2019), RSF(2019), World Bank (2018), United Nations Organization(2018), The Heritage Foundation(2019)

4. Discussion and proposals

The role of European Union in developing Moldova through partnerships and cross-border cooperation has proven to be suitable for helping this country to gain wealth because of its diversity, economic power and alliances with the strongest countries in the world (United States of America, China and Japan). The biggest number of projects with EU was within the cross-border cooperation (157 projects) with a budget over 2,6 billion € (see Table 4).

On the second place there are 19 interregional and transnational projects with a budget over 3,9 billion €. On the third place we have, until 2019, 1 interred cross border project with a budget over

7,8 million €. This image illustrates a progress in deepening the close relations with the European Union.

Table 4. Projects of Republic of Moldova with the European Union and their budget

Program type	Number of Projects	Aggregated Budget(€)
ENPI/ENI Cross-border	157	26092284,86
Interreg Transnational	19	39907583,53
Interreg Cross-border	1	780022,88

Source: <https://www.keep.eu/statistics?nuts=MD&l=10>

Placed in the “Europeanization” of the continent and the Asian alliance rather than being a battlefield between the West and Russia, Moldova can step out due to EU’s influence and empowerment. Europe is the external force for development of Moldova (alongside with United Nations). Tackling the previous 4 elements of the asymmetric development is a difficult task for the next decade, some possible reasons for that are going to be explored in the following paragraph.

The European Union cannot impose a certain government at Chişinău or give sanctions to certain politicians but it can deliver expertise in a democratic manner. The European Union cannot boost the profits of the Moldavian enterprises but it can involve a lot of companies in doing products and services within high standard programmes. The European Union cannot design the image of Moldova but it can make it a strong candidate for reliability in terms of sustainable political independence and leadership. Finally, the European Union cannot transform overnight the civil society in Moldova but it can give confidence to its citizens, NGO’s and group interests by creating a system of activism for activating wealth. Moldavian people want, as their European fellows, true and efficient democracy but they are faced, generally, with delays and lack of political will.

The internal fight for power isn’t what it seems in the first place. Citizens fight for their power (the democratic field), parties fight for power (to be in charge of the public resources and opportunities), companies fight to get power (the more the clients the bigger the brands), NGO’s fight for power (to achieve goals for certain categories of citizens). The main concern is to make this fight for a reasonable one for a nation as a whole, to turn these elements of fight from opposite teams to engaging teams for wealth charging.

The external forces for development are actors that influence a country’s economic and social path since cooperation resides in doing in a more efficient way a complex task. A cooperation involves working under a network of know-how (the soft power of EU) and actions (the hard power of EU): So, on the one hand, European integration can be seen as a long-term political project which would offer Moldovans and their country more opportunities and freedoms. On the other hand, increasing freedoms and building human capabilities represents the core of the human development concept itself. (United Nations Development Programme, 2012, p. xv). The Union of Europe wants a developed Moldova in its terms, so it can strengthen its borders while Russia also wants a

developed Moldova in its own terms for its own partnership. World Bank, another important actor, wants to develop Moldova in its terms while United Nations Organization wants to develop Moldova as a strong partner in Eurasia.

Power controls the development. The actors might have the same purposes but they have to achieve them from different perspectives. Ultimately, the development strategy is a decision and taking the right decision is a matter of resources available now (or available in the near future). Some tools, political and social, work together, others work separately. The limits of real democracy are another issue that pushes the boundaries between what is desirable for the majority and how much of it is possible. The cooperation of EU with Republic of Moldova is a necessity for Moldova and a source of soft power for EU:

“The EU is Moldova’s largest trading partner and biggest investor in the country. In 2018, it accounted for 70% of its total exports and 56% of its total trade. Domestic reforms, for instance, the alignment of health and safety standards to those of the EU, will open further opportunities for trade with the EU. The EU also facilitates access to finance for Moldovan SMEs. The EU continues to attach great importance to strengthening democratic standards, the rule of law and efforts to end high-level corruption in Moldova. In 2018, as a consequence of the backsliding in democratic principles and the rule of law, the EU recalibrated its assistance to Moldova. Parliamentary elections were held in February 2019 and a peaceful transition of power took place in June 2019. Since then, the government has focused on reforms in key areas, including the justice sector, on democratic principles and anti-corruption.” (European Union External Action, 2019, p. 1).

Agreements set the rules and rules impose certain behaviors. What is foreign policy for the European Union, for Moldova could be an internal policy (see the attempts to bring it on the path of democratization and Europeanization). In this way, the order is a frame for continuing the development. On the other hand, economic and social conditions force the leadership to reconsider the dilemma of the defender (when defending a thing is causing insecurity for another thing) thus the compromises made by Moldova, in our case. From an optimistic point of view, compromise can as well be seen as adaptation.

Some proposals that can be taken into consideration are: developing the entrepreneurship among youth and women both in the country side and city through the creation of family businesses ; developing the beginning of e-literacy among all categories of people and e-debating on the ground of respect and initiative; developing agreements between MNCs that want to settle in Republic of Moldova and town halls in order to assure a fair social responsibility; increase the production of local goods and services.

5. Conclusions

Viewed from inside, Moldova is a country that struggles for a more democratic and vivid society, viewed from outside, Moldova is a player tied to more grounds, due to geography and

spheres of influence that considerably affects its society. Gaining her independence in 1991 and wanting to enter in the European family, Moldova established a relation with the actor that can help her the most. In this article we have showed 4 possible reasons that created an asymmetric development of the Republic of Moldova. First one is the political rulers that seem to struggle in finding consensus over the public interest. The divided political stage (groups that are for and against European integration, pro-Russian groups, the groups that support the union between Republic of Moldova and Romania etc.) is causing difficulties in setting the right priorities because every side has its followers and hopes for progress. The second one is the economic environment that lacks incentives for enterprises. The Moldavian market is not new to the Europeans but it can become a wealthy one if high-standards are imposed by the government and companies are given know-how, European funds and investments from multi-national corporations that will assure a fair social responsibility. The third one is the difficulty to transform Moldova into a regional soft power that connects both with the west and the east. Being in the space of transition between these coordinates, Republic of Moldova should gain from the interdependence with west and east; however the tensions make the situation hard to manage in terms of creating a stronger country status. Finally, we are talking about a civil society that can easily be manipulated and not entirely strong to negotiate with the institutional actors. We might say that the democracy is in danger while the democratic forces are expanding. This means that, despite the will of the citizens to participate to the public life, at the top of the public sphere there are parties and groups that are not committed to take responsibility for their actions.

The political class is there to learn from others and doing it in a different way but as good as others had done it. If the political leadership isn't going to solve it all, people and companies are at the forefront of making a positive impact for the society. The quality of education, products and services made in Moldova is a key step for development. Creating good relations with neighbors and the rest of the world through smart strategies is also a key. And enhancing the cooperation with the Union of Europe is the A-list key for transforming the asymmetric development of Moldova into a symmetric and fully economic, political and social growth and wealth. A further research that can be made regarding the development of Republic of Moldova in the context of cooperation with the European Union is focusing on discovering through a national survey how the citizens of the country can use the know-how from the European projects thus involving in creating the wellbeing of their society.

References

Ágh, A., (2004), The Europeanization of Social Democracy in East Central Europe, *Europäische Politik* (04/2004), Internationale Politikanalyse International Policy Analysis Unit, 1-9 Retrieved August 16, 2019 from <http://library.fes.de/pdf-files/id/01971.pdf>

- Crombois, J., (2019), The Eastern Partnership: Geopolitics and policy inertia, *European View*, 2019, Vol. 18(1) 89– 96, DOI: 10.1177/1781685819836562, Retrieved August 11, 2019 from <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/1781685819836562>
- European Commission, Data regarding projects and beneficiaries of European Union cross-border, transnational and interregional cooperation programmes among the member States, and between member States and neighboring countries, Retrieved August 16, 2019 from <https://www.keep.eu/partner>, <https://www.keep.eu/statistics?nuts=MD&l=10>
- European Commission, Data regarding projects and beneficiaries of European Union cross-border, transnational and interregional cooperation programmes among the member States, and between member States and neighboring countries, Retrieved August 12, 2019 from <https://www.keep.eu/nuts/searchByRegion>
- Freedom House. Freedom in the world 2019, Country Report Moldova, Retrieved August 15, 2019 from <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2019/moldova>
- Gower, J. (2015), EU policy to central and eastern Europe in Henderson, K., (2005), *Back to Europe: Central and Eastern Europe and the European Union*, Taylor & Francis
- Grabbe, H. (2001) How does Europeanization affect CEE governance? Conditionality, diffusion and diversity. *Journal of European Public Policy* 8:6 December: 1013–1031, *Journal of European Public Policy*, ISSN 1350–1763 print/ISSN 1466-4429 online © 2001 Taylor & Francis Ltd, DOI: 10.1080/13501760110098323. Retrieved August 15, 2019 from <https://Europeanization.files.wordpress.com/2011/03/how-does-Europeanization-affect.pdf>
- Korosteleva, E., (2012), *The European Union and its Eastern Neighbours-Towards a more ambitious partnership?* This edition published 2012 by Routledge, ISBN: 978-0-415-61261-6 (hbk), ISBN: 978-0-203-12899-2 (ebk)
- Lašas, A., (2010), *European Union and NATO expansion Central and Eastern Europe*, first published in 2010 by Palgrave Macmillan ISBN 978-1-349-28617-1 ISBN 978-0-230-10667-3 (eBook) DOI 10.1057/9780230106673. Retrieved August 14, 2019, from <https://www.palgrave.com/gp/book/9780230100015>
- Matlak, M., Schimmelfennig, F., Woźniakowski, T. P., (2018), *Europeanization revisited: Central and Eastern Europe in the European Union*, published by the European University Institute, DOI:10.2870/675963 ISBN:978-92-9084-707-6, QM-06-18-198-EN-N, 6-19, Retrieved August 12, 2019, from <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7aaebc7b-f1fa-11e8-9982-01aa75ed71a1>
https://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/59573/Ebook_2018_EuropeanizationRevisited.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Rinnert, D., (2013), *The Republic of Moldova in the Eastern Partnership-From »Poster Child« to »Problem Child«?*, Friedrich-Ebert-Stiftung, ISBN 978-3-86498-619-2, Retrieved August 11, 2019 from <http://library.fes.de/pdf-files/id-moe/10184.pdf>
- Reporters without borders, *Moldova Overview 2019*, Retrieved August 13, 2019 from <https://rsf.org/en/moldova>

- Schimmelfennig , F. , Sedelmeier , U., (2017), The Europeanization of Eastern Europe: the External Incentives Model Revisited , Paper for the JMF@25 conference, EUI, 22/23 June 2017 , 1-18, Retrieved August 13, 2019 from <https://www.eui.eu/Documents/RSCAS/JMF-25-Presentation/Schimmelfennig-Sedelmeier-External-Incentives-Revisited-JMF.pdf>
- The Heritage Foundation, Index of economic freedom 2019, Retrieved August 11, 2019 from https://www.heritage.org/index/pdf/2019/book/index_2019.pdf
- Transparency International, Corruption Perceptions Index 2018, Retrieved August 14, 2019 from <https://www.transparency.org/country/MDA>
- United Nations, E-Government Development Index 2018, Retrieved August 12, 2019 from <https://publicadministration.un.org/egovkb/Data-Center>
- World Bank, The World Bank in Moldova-Country Overview 2019, Retrieved August 13, 2019 from <https://www.worldbank.org/en/country/moldova/overview>, Ease of doing business 2018, Retrieved August 13, 2019 from <https://www.doingbusiness.org/en/rankings>

Studentii Ca Beneficiari și Actori ai Procesului de Evaluare Externă a Calității: Practica Europeană și Experiența ANACEC

Lucia SAVA*

Abstract

Actualmente, învățământul superior are un rol foarte important în dezvoltarea social-economică și culturală durabilă a societății, cât și în formarea abilităților și competențelor adecvate absolvenților, astfel încât aceștia să corespundă cerințelor pieței muncii și tendințelor din domeniul de formare profesională. Fiind afectate de transformările societale globale, instituțiile de învățământ superior trebuie să-și revadă oferta educațională, să-și adapteze procesele educaționale spre o abordare mai centrată pe student, să asigure flexibilitate și să creeze oportunități, care să le permită studenților să-și stabilească trasee individuale de învățare, să acumuleze competențe profesionale în corespundere cu interesele personale și cu cerințele angajatorilor. În calitate de beneficiari importanți ai sistemului educațional, studenții trebuie să participe la aceste schimbări. De asemenea, un rol important îl dețin structurile interne și externe de asigurare a calității, care acordă suportul necesar și monitorizează măsurile de îmbunătățire continuă a calității serviciilor educaționale întreprinse de instituțiile de învățământ superior. Agențiile europene au acumulat deja o experiență bogată în dezvoltarea sistemelor naționale de asigurare a calității și în cooperarea internațională din SEIS. Spre deosebire de alte state europene, Republica Moldova se află la începuturile acestor transformări complexe din domeniul asigurării calității serviciilor educaționale. ANACEC este o instituție nouă pe piața educațională, care are misiunea de a implementa politicile statului și de a contribui la dezvoltarea orientată spre cele mai bune standarde internaționale. Studiul abordează implicarea studenților, ca actori importanți ai procesului educațional, în procesele de asigurare a calității din sistemul universitar european și din Republica Moldova.

Keywords: Spațiul European al Învățământului Superior, asigurarea calității, evaluare externă, Standarde și linii directoare europene, ANACEC.

JEL Code: I21, I23, I28

1. Introducere

În contextul provocărilor majore din societatea secolului al XXI-lea, învățământul superior deține un rol foarte important atât în dezvoltarea socială, economică și culturală durabilă a societății, cât și în formarea abilităților și competențelor adecvate la absolvenții programelor de studii, astfel

---

* Dr. Lucia SAVA este conferențiar universitar la Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău; Șef direcție, Direcția Evaluare în Învățământul Superior, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC). Email: lucia.lucia.sava@gmail.com

încât aceștia să corespundă cerințelor pieței muncii și tendințelor din domeniul de formare profesională. Fiind afectate de transformările societale globale, instituțiile de învățământ superior trebuie să-și adapteze oferta educațională, să-și concentreze procesele educaționale spre o abordare mai centrată pe student, să asigure flexibilitate și să creeze oportunități, care să le permită studenților să-și stabilească trasee individuale de învățare, să acumuleze competențe profesionale în corespundere cu interesele personale și cu cerințele angajatorilor. Prin urmare, toți actorii proceselor educaționale (manageri instituționali, cadre didactice, studenți, angajatori ș.a.) trebuie să participe la stabilirea priorităților și perspectivelor de dezvoltare a sistemului educațional. În calitate de beneficiari importanți ai sistemului educațional, studenții trebuie să dețină un rol activ-participativ în structurile de autoguvernare universitară, cât și în procesele interne și externe de asigurare a calității. Studiul își propune drept scop să analizeze practica europeană de implicare a studenților în luarea deciziilor de către managementul instituțional și în structurile de asigurare internă și externă a calității. De asemenea, este evidențiat rolul important pe care îl dețin structurile interne și externe de în acordarea suportului necesar și în monitorizarea măsurilor de îmbunătățire continuă a calității serviciilor educaționale întreprinse de instituțiile de învățământ superior. În spațiul european, asigurarea calității are la bază două obiective majore: *îmbunătățire* și *răspundere*, la implementarea cărora participă toate categoriile de beneficiari. Agențiile europene de asigurare a calității au acumulat deja o experiență bogată în dezvoltarea sistemelor naționale și instituționale de asigurare a calității și în cooperarea internațională din Spațiul European al Învățământului Superior. Spre deosebire de acestea, Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (actualmente , ANACEC, inițial - ANACIP) se află la începuturile constituirii și implementării unui sistem eficient de asigurare externă a calității serviciilor educaționale la nivel național. Prin urmare, studiul prezintă o sinteză a activităților de evaluare externă a calității programelor de studii din învățământul superior realizate de ANACEC pe parcursul celor trei ani de activitate (2016-2019). În abordarea subiectului este utilizată pe larg metoda comparativă, atât în analiza cadrului normativ aplicat în activitățile de evaluare externă, cât și în ceea ce privește practicile Agențiilor europene de asigurare a calității de a implica activ toate categoriile de beneficiari (inclusiv, studenții) în îmbunătățirea continuă a proceselor educaționale, pe care ANACEC le-a studiat și le-a preluat în activitatea sa.

2. Studenții – parteneri ai comunității academice europene

De mai bine de zece ani, în Spațiul European al Învățământului Superior, studenții sunt parteneri cu drepturi depline în cadrul comunității academice și participă activ la procesele decizionale privind îmbunătățirea continuă a calității serviciilor educaționale, cât și la implementarea acestora, astfel încât universitățile să constituie centre de cultură și de formare profesională atractivă pentru tinerii secolului al XXI-lea. Potrivit Raportului privind implementarea procesului de la Bologna, care prezintă analiza detaliată a provocărilor din Spațiul european al învățământului superior în 2015, ”Educația joacă un rol decisiv în a-i ajuta pe tineri să-și găsească un loc pe piața muncii și în societate în ansamblu său, iar Procesul Bologna trebuie să contribuie la atingerea acestui

obiectiv. Dezvoltarea sa continuă, în special a dimensiunii sale sociale, este esențială pentru asigurarea prosperității viitoare, a bunăstării și a sustenabilității sistemelor noastre de învățământ superior și a societății, în general.” (Comisia Europeană, 2015, p. 3) Reieșind din cele menționate, statele europene trebuie să dezvolte sisteme eficiente de educație și de formare, care sunt fundamentale pentru societăți echitabile, deschise și democratice, precum și pentru o creștere economică și o ocupare durabilă a forței de muncă. (COM, 2017, p. 2) Același document consemnează, că învățământul superior trebuie să fie ”favorabil incluziunii, deschis la talente din toate mediile”, iar instituțiile de învățământ superior nu trebuie să rămână ”turnuri de fildeș, ci să devină grupuri de învățare cu gândire civică, conectate la comunitățile proprii”. (Ibidem) Prin urmare, atât cadrele didactice din mediul academic, cât și studenții joacă un rol esențial în elaborarea și promovarea ideilor inovatoare, a faptelor empirice și a datelor concrete, precum și în comunicarea rezultatelor cercetării în mod eficiente și la scară largă în societate. Dintr-o asemenea perspectivă, profilul populației de studenți care intră în învățământul superior și care îl finalizează trebuie să reflecte societatea în ansamblu. Având la bază ideea, că ”structurile de învățământ superior din Europa devin tot mai compatibile și mai comparabile”, idee lansată în cadrul Comunicatului de la București în 2012, statele europene au depus eforturi considerabile în vederea asigurării unor coerențe între politicile și practicile naționale referitoare la sistemul de învățământ superior, îndeosebi, în ceea ce privește utilizarea creditelor ECTS, eliberarea diplomelor și a calificărilor, asigurarea internă a calității la nivelul instituțiilor de învățământ superior, definirea și evaluarea rezultatelor învățării (Comunicatul de la București, 2012). Comunicatul de la București este important și prin faptul că recunoaște rolul Standardelor și liniilor directoare pentru asigurarea calității (ESG) în Spațiul European al Învățământului Superior (SEIS) prin implicarea țărilor de a-și stabili obiective comune în domeniul asigurării calității, fiind, totodată, și un moment cheie în dezvoltarea Registrului european pentru asigurarea calității în învățământul superior (EQAR), cu angajamentul asumat de a „permite agențiilor înregistrate în EQAR să își exercite activitățile în cadrul Spațiului European al Învățământului Superior, în paralel cu asigurarea conformității cu cerințele naționale.”(Ibidem, p. 2).

Dezvoltarea unor sisteme solide de asigurare a calității la nivelul instituțiilor de învățământ superior, care să aplice aceleași principii, elaborarea unor strategii instituționale pentru îmbunătățirea continuă a calității studiilor, crearea și funcționarea agențiilor naționale de asigurare externă a calității, care chiar dacă diferă de la o țară la alta în ceea ce privește abordarea care stă la baza sistemelor, au aceleași obiective: de a reglementa instituțiile și programele de studii și de a sprijini îmbunătățirea calității serviciilor educaționale furnizate (Comisia Europeană, 2015, p. 90) au constituit priorități ale structurilor europene în ultimii zece ani. În acest context, a apărut Asociația europeană pentru asigurarea calității în învățământul superior (ENQA), creată în 2000 ca o rețea și transformată apoi într-o asociație (2004), care constituie un veritabil forum pentru cooperarea și colaborarea între agențiile de asigurare a calității și care promovează schimbul de bune practici. De asemenea, ENQA oferă sprijin agențiilor naționale în consolidarea adeziunii lor la standardele și orientările europene prin promovarea cooperării și a diseminării informațiilor și a expertizei în rândul

membrilor săi. Trebuie menționat, că Standardele și liniile directoare (adoptate în 2005 de către Consiliul de Miniștri la Bergen, Norvegia) au fost concepute spre a fi aplicabile tuturor instituțiilor de învățământ superior și agențiilor de asigurare a calității din Europa, indiferent de structura, funcția și dimensiunea acestora și de sistemul național în care sunt localizate. Totodată, ESG nu includ „proceduri” detaliate, întrucât procedurile instituționale și cele ale agențiilor sunt o parte importantă a autonomiei lor. Mai degrabă, ESG „recunosc supremația sistemelor naționale de învățământ superior, importanța autonomiei instituționale și pe cea a agențiilor de asigurare a calității în cadrul acestor sisteme naționale, precum și cerințele specifice din diferite domenii academice” (ENQA 2005, p. 13). Versiunea revizuită a Standardelor și liniilor directoare a fost adoptată în cadrul Conferinței ministeriale de la Erevan din 14-15 mai 2015. Potrivit acestora, asigurarea calității în Spațiul European al Învățământului Superior ar trebui să se axeze pe următoarele principii:

- interesele studenților, precum și ale angajatorilor și ale societății, în general, privind o bună calitate în învățământul superior;
- importanța esențială a autonomiei instituționale, complementată de recunoașterea faptului că aceasta aduce cu sine responsabilități dificile;
- nevoia de a asigura extern calitatea să fie adecvată obiectivelor iar încărcarea suplimentară asupra instituțiilor să fie corespunzătoare și adecvată, cu scopul de a asigura atingerea obiectivelor acestora (ESG, 2015).

Potrivit documentului menționat: ”Învățământul superior își propune să îndeplinească scopuri multiple; incluzând pregătirea studenților pentru cetățenie activă, pentru viitoarele lor cariere, sprijinirea dezvoltării lor personale, crearea unei baze largi de cunoștințe avansate și stimularea cercetării și inovării” (Ibidem). Prin urmare, actorii din educație, care pot prioritiza diferit aceste scopuri, pot avea viziuni diferite asupra calității în învățământul superior, iar asigurarea calității trebuie să țină cont de aceste perspective diferite și să poată sprijini dezvoltarea unei culturi a calității asumată de toți cei implicați: de la studenți și cadre didactice până la conducerea și managementul instituției.

Una dintre caracteristicile evidente ale dezvoltării sistemelor de asigurare a calității în Europa a constituit-o recunoașterea crescândă a importanței participării părților interesate și, în special, a importanței rolului jucat de studenți ca grupuri-țintă de reprezentare în învățământul superior. Textele Bologna recunosc faptul, că studenții ar trebui să fie implicați deplin în îmbunătățirea și consolidarea continuă a învățământului superior și a propriei lor experiențe de învățare. Forma de asumare a acestui angajament ar trebui să fie amplă și să implice studenții în toate aspectele legate de sistemele de asigurare a calității. Totodată, putem remarca faptul, că în perioada anilor 2012-2015, participarea studenților în structurile de guvernare este diferită de la un stat european la altul și se manifestă diferit: de la obligația de a se implica, opțiunea (recomandarea) de a se implica și existența nici unei cerințe referitoare la implicarea studenților. Astfel, conform datelor prezentate în Raportul menționat anterior (Comisia Europeană, 2015, p. 99), implicarea studenților este o cerință formală în 31 sisteme europene, în timp ce în numai 11 sisteme nu există nici o cerință referitoare la implicarea acestora. Este foarte important faptul, că atunci când studentului i s-a impus implicarea ca normă,

acest lucru se reflectă în toate procesele și aspectele principale privind asigurarea calității. Cu toate acestea, remarcăm în mod clar o tendință de ansamblu prin care țările sunt mai reticente în ceea ce privește implicarea studenților în procesul decizional. O excepție interesantă de la această regulă o prezintă Rusia, unde se recomandă implicarea studenților în procesul de luare a deciziilor, în ciuda faptului că nu se consideră necesară implicarea studenților în alte aspecte legate de asigurarea externă a calității (Ibidem). Totodată, documentul la care facem referință prezintă și nivelurile în care studenții sunt invitați să participe:

- în structurile de guvernare ale agențiilor naționale de asigurare a calității;
- în calitate de membri deplinși sau observatori în echipele externe de verificare;
- în pregătirea rapoartelor de autoevaluare;
- în procesul de luare a deciziilor privind evaluările externe;
- în procedurile de monitorizare (Ibidem).

În general, potrivit autorilor raportului, acest indicator arată că Spațiul European al Învățământului Superior este departe de punctul în care acesta să poată menționa participarea studenților la procesul de asigurare a calității ca pe un standard și o practică obișnuită. Deși s-au realizat progrese în acest domeniu, este evident că, în ceea ce privește reorganizarea sistemelor de asigurare a calității, unele țări nu au întreprins suficiente măsuri pentru a asigura implicarea continuă corespunzătoare a studenților (Ibidem).

Totuși, statele europene au făcut încercări consistente pentru a îmbunătăți progresiv situația în acest sens. Astfel, de ex., Legea Educației Naționale din România prevede ca studenții să fie reprezentați în toate structurile decizionale, executive și consultative, inclusiv în structurile instituționale și naționale de asigurare a calității. În România, participarea studenților în asigurarea calității a evoluat gradual, de la înființarea Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS), ca membri observatori în Consiliul de conducere (2006), membri cu drepturi depline în comisiile de evaluare externă (2007), membri cu drept de vot în Consiliu, cât și în cadrul altor structuri din aparatul Agenției (ANOSR, 2011). De asemenea, s-au implementat măsuri privind participarea studenților ca membri cu drepturi depline în elaborarea rapoartelor de evaluare, implicarea lor în revizuirea metodologiei de evaluare externă, elaborarea standardelor, a procedurilor și a liniilor de acțiune și participarea studenților la manifestări științifice și la evenimente relaționate cu asigurarea calității (ANOSR, 2011).

Un rol important în această direcție îl deține Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România (ANOSR), care este o asociație studentească la nivel național, de tip federativ, ce reunește organizații studentești din România, nepartinică și independentă (Statut ANOSR, 2014), structura care asigură organizarea sesiunilor de instruire în parteneriat cu ARACIS și certificarea studenților în calitate de evaluatori. Totodată, Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior (ARACIS) este o instituție publică autonomă, de interes național, care are misiunea de a efectua evaluarea externă a calității educației din România (ARACIS). Reprezentanți ai studenților sunt prezenți în Consiliul de conducere al Agenției, în departamente, în componența comisiilor de experți permanenți și în comisiile de evaluare externă. Agenția are în structura sa un număr de 14 comisii de

experți permanenți¹. Fiecare comisie de experți permanenți este alcătuită din 7 -13 membri cadre didactice și un student, fiind condusă de un președinte și un secretar al comisiei (Procedura ARACIS, 2017). În conformitate cu prevederile art. 12 al Regulamentului de desfășurare a activității comisiilor de experți permanenți ai ARACIS, durata unui mandat de membru al comisiei de experți permanenți este de 4 ani. Selectarea și instruirea studenților cu scopul implicării în misiuni de evaluare externă se realizează în baza unei Proceduri de selectare și numire a studenților membri în comisiile permanente de specialitate, aprobate în ședința Consiliului ARACIS din data de 29.09.2016, document care stabilește criteriile de eligibilitate, criteriile de selecție, etapele procedurii de selecție și dispoziții finale (încetarea calității de membru). Procedura de selectare este transparentă, iar dosarele de candidatură sunt analizate de către o Comisie alcătuită din 3 - 5 membri, din care 2-3 studenți, aceștia putând să fie: a. Președintele sau secretarul Comisiei de specialitate; b. Reprezentați desemnați de către federațiile studențești; c. Membrul în Consiliul ARACIS care coordonează Comisia de specialitate respectivă (Procedură ARACIS, 2016). Totodată, studenții fac parte din Comisia de evaluare ARACIS, alcătuită din membri ai comunității academice care, în urma unei pregătiri, au primit titulatura de profesor sau student evaluator ARACIS și care trebuie să respecte și să promoveze unul din principiile fundamentale pe care se bazează misiunea ENQA și a ARACIS implicit: asigurarea externă a calității să fie adecvată obiectivelor universității și să nu pună mai multă presiune decât este necesar asupra instituțiilor în vederea realizării acestor obiective. La etapa actuală, potrivit Registrului Național de Evaluatori ARACIS, statutul de expert evaluator îl dețin **231** de studenți. Prin urmare, studenții din România participă la diferite etape ale procesului de evaluare externă a calității, evident asumându-și angajamentul de respectare a Codului de etică profesională.

De asemenea, pe parcursul misiunilor de evaluare, în toate universitățile au avut loc întâlniri distincte cu reprezentanți ai studenților. De regulă, acestea sunt organizate în absența reprezentanților conducerii universității sau ai programelor de studii, potrivit cutumei recunoscute atât pe plan internațional, cât și în practica evaluărilor precedente din România.

3. Rolul studenților în îmbunătățirea calității proceselor educaționale din Republica Moldova

Spre deosebire de alte state din spațiul european, Republica Moldova se află la începuturile acestor transformări complexe din domeniul asigurării calității serviciilor educaționale. În contextul aprobării Codului educației al Republicii Moldova, Legea nr. 152 din 17.07.2014, care prevede, printre altele, implicarea studenților în structurile de management universitar, Ministerul Educației a elaborat un set de recomandări privind participarea studenților în asigurarea calității formării

---

¹ Cele 14 comisii de experți permanenți sunt repartizate pe domenii, după cum urmează: 1. Științe exacte și științe ale naturii 2. Științe umaniste și teologie 3. Științe juridice 4. Științe sociale, politice și ale comunicării 5. Științe administrative, ale educației și Psihologie 6. Științe economice (I) 7. Științe economice (II) 8. Arte, Arhitectură, Urbanism, Educație fizică și Sport 9. Științe agricole, silvice și Medicină veterinară 10. Științe inginerești (I) 11. Științe inginerești (II) 12. Științe medicale 13. Învățământ la distanță și cu frecvență redusă 14. Comisia de evaluare instituțională pentru activități manageriale și financiare.

profesionale în învățământul superior (Recomandări MECC). Recomandările vizează faptul, că studenții sunt parteneri cu drepturi depline în cadrul comunității didactice, administrative și academice, având astfel dreptul să participe la toate deciziile care se iau în cadrul instituțiilor de învățământ superior, dar și la nivel național și european. De asemenea, în document se recomandă includerea studenților ca parteneri în comunitatea academică, implicarea activă a acestora în structurile instituționale și cele naționale de asigurare a calității. Ca rezultat, s-au activizat structurile de autogovernare studentească, iar studenții și-au delegat reprezentanții în structurile de management universitar, cât și în cele de asigurare a calității de nivel instituțional. Totuși, deocamdată este dificil să evidențiem anumite practici consolidate sau acțiuni corecte întreprinse de reprezentanții studenților în scopul îmbunătățirii proceselor educaționale din spațiul universitar.

Deși în perioada ce a urmat aderării Republicii Moldova la Procesul Bologna, despre necesitatea creării unei structuri naționale specializate în domeniul asigurării externe a calității în învățământul superior s-a menționat în mai multe documente naționale și rapoarte de activitate (Ciurea, Berbeca, Lipcean & Gurin, 2012), Marin Agenția Națională de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional (ANACIP) a fost creată prin HG nr. 652 din 13.08.2014. Astfel, Codul educației al Republicii Moldova (Legea nr. 152 din 17.07.2014), care stabilește cadrul juridic al raporturilor privind proiectarea, organizarea, funcționarea și dezvoltarea sistemului de educație în Republica Moldova menționează că evaluarea externă a calității în învățământul superior este realizată de către ANACIP, apoi ca urmare a reformei din 2018, de către Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) sau o de către o altă agenție de evaluare a calității, înscrisă în Registrul European pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior (art. 113, 114). În conformitate cu Regulamentul de organizare și funcționare al ANACIP (Anexa nr. 1 la HG nr. 191 din 22 aprilie 2015), Agenția are drept *misune* dezvoltarea și promovarea culturii calității în domeniul învățământului profesional tehnic, superior și în formarea continuă, contribuind la sporirea competitivității economice și coeziunii sociale în Republica Moldova. *Scopul principal al ANACIP* este de a asigura un sistem integrat, credibil, obiectiv și transparent de evaluare externă și acreditare a instituțiilor și a programelor de studii din învățământul profesional tehnic, superior și de formare continuă din Republica Moldova. *Obiectivele strategice* stabilite de noua structură sunt următoarele: de a contribui la dezvoltarea și promovarea culturii calității în învățământul profesional tehnic, superior și de formare continuă; de a evalua programele de studii și capacitatea organizațiilor furnizoare de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă în scopul realizării standardelor de calitate; de a asigura aplicarea în învățământul profesional tehnic, superior și de formare continuă din Republica Moldova a Standardelor și Liniilor Directoare pentru Asigurarea Calității în Spațiul European al Învățământului Superior; de a asigura accesul la informațiile de interes public despre calitatea învățământului profesional tehnic, superior și de formare continuă din Republica Moldova; de a propune partenerilor strategii și politici în scopul asigurării și dezvoltării calității în învățământul profesional tehnic, superior și de formare continuă; de a promova profesionalismul și competitivitatea învățământului profesional tehnic, superior și de formare continuă din Republica Moldova; de a obține recunoașterea ANACIP pe plan internațional (din 17

decembrie 2015 Agenția este membru asociat ENQA). Este foarte important faptul, că structura organizatorică a Agenției este definită prin Regulamentul de organizare și funcționare al ANACIP, care stabilește faptul, că din componența Consiliului de Conducere fac parte 15 membri: 13 cadre cu funcții științifico-didactice și științifice în învățământul superior și cel profesional tehnic sau în cercetare, un reprezentant al studenților și un reprezentant al mediului de afaceri (art. 12). Prin urmare, încă de la începuturile funcționării Agenției, studenții sunt percepuți ca membri cu drepturi depline în luarea deciziilor și participă activ în exercitarea atribuțiilor Consiliului de Conducere. Potrivit Regulamentului de concurs, selectarea reprezentantului studenților s-a realizat în baza următoarelor criterii:

La funcția de membru al Consiliului de Conducere al Agenției pot candida reprezentanți ai studenților care întrunesc cumulativ următoarele condiții:

1. deține cetățenia Republicii Moldova;
2. la data expirării termenului de depunere a dosarelor, are statut de student, la una din universitățile din Republica Moldova, la unul din cele trei cicluri de învățământ superior (licență, masterat sau doctorat);
3. are experiență în domeniul asigurării calității în învățământ;
4. cunoaște limba română și una din limbile de circulație internațională;
5. nu are antecedente penale (<http://anacip.md/index.php/ro/comunicare/noutati>).

Prin urmare, la etapa actuală, în Consiliul de Conducere al Agenției sunt reprezentate toate categoriile de beneficiari ai procesului educațional, în accepție cu practicile europene în domeniul asigurării calității.

Reieșind din obiectivele strategice urmărite, în perioada celor trei ani de activitate (2015-2018), ANACIP a realizat un amplu proces de activități de evaluare externă în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii din domeniul învățământului profesional tehnic, superior și în formarea continuă, și a instituțiilor de învățământ, care a creat un impact profund asupra sistemului educațional din Republica Moldova.

Astfel, în această perioadă scurtă de timp, ANACIP a încercat să-și consolideze poziția de instituție credibilă de evaluare externă a calității serviciilor educaționale prestate de instituțiile de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă din țară. De asemenea, Agenția a promovat în activitatea sa aceleași principii și valori ale Agențiilor europene, precum: obiectivitate, integritate, profesionalism și transparență decizională. Realizarea procesului de evaluare externă a calității educației în baza unor proceduri obiective, implementarea ESG în activitățile de evaluare externă, dar mai ales, promovarea relațiilor de parteneriat, în realizarea politicilor statului în domeniul asigurării calității în învățământ superior, precum și în evaluarea programelor de studii și a instituțiilor ofertante de programe de formare profesională și servicii educaționale, au constituit obiective importante în activitatea Agenției. În mod evident, parcursul anevoios al Agenției nu a fost scutit de anumite erori inerente procesului de activitate, cum ar fi: dificultăți în interpretarea corectă și obiectivă a cadrului normativ general; elemente de subiectivism în evaluarea externă din partea experților evaluatori; neconcordanțe existente între diferitele structuri de promovare și realizare a

sistemului de învățământ ș.a. Aceste erori au scos în evidență carențele sistemului educațional din Republica Moldova, determinate de capacitatea instituțională slabă de asumare a unor reforme mai ample și de rezistența la schimbare, generând, totodată, necesitatea de a ajusta politicile educaționale în context european/ global, precum și de a moderniza structurile și sistemul de învățământ în ansamblu.

Reformarea ANACIP se înscrie în Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2016-2018 (Sectorul Educație), precum și în conceptul Foi de parcurs pentru anul 2017, care include un set de măsuri și angajamente ale Guvernului și Parlamentului planificate pentru implementare prioritară în mai multe domenii, inclusiv în cel al educației din Republica Moldova. Potrivit documentului, Setul de măsuri și reforme sunt necesare pentru a răspunde prin voință politică sincronizată necesităților cetățenilor Republicii Moldova, accelerării calitative a procesului de implementare a Acordului de Asociere RM-UE, precum și pentru a aprofunda cooperarea cu FMI și alți parteneri de dezvoltare.

Conform proiectelor de reformă, intenția autorităților este de a crea o structură de asigurare a calității performantă și eficientă, care să promoveze și să evalueze multidimensional și multigradual competitivitatea și durabilitatea proceselor educaționale din Republica Moldova. Reorganizarea ANACIP în ANACEC, autoritate administrativă în subordinea Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, s-a realizat prin absorbția atribuțiilor și responsabilităților Consiliului Național pentru Acreditare și Atestare (CNAA) și ale Inspectoratului Școlar Național (Regulamentul de organizare și funcționare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare, 2018). Noua structură creată, ANACEC are misiunea de a implementa politicile statului și de a contribui la dezvoltarea orientată spre cele mai bune standarde internaționale în domeniile de competență atribuite. Potrivit Regulamentului de organizare și funcționare, ANACEC are următoarele funcții: 1) evaluarea calității în învățământul general, profesional tehnic și superior; 2) evaluarea externă a programelor de formare profesională continuă; 3) evaluarea externă a organizațiilor din domeniile cercetării și inovării; 4) evaluarea personalului științific și științifico-didactic; 5) controlul privind calitatea învățământului general, profesional și de formare continuă, respectarea cerințelor de acreditare și autorizare a entităților ofertante de programe și servicii educaționale. În pofida faptului, că provocările și impedimentelor cu care se confruntă, noua structură creată (ANACEC) este absolut necesară, având în vedere faptul, că absența unor mecanisme interne și externe de asigurare a calității convergente cu standardele europene (ESG) determină credibilitatea joasă a studiilor universitare din Republica Moldova, blocajele în cadrul mobilității academice și profesionale și dezvoltarea inertă a învățământului profesional și a cercetării.

În calitate de instituție cu atribuții multiple și responsabilități în evaluarea externă și monitorizarea îmbunătății continue a calității serviciilor educaționale din Republica Moldova (Codul educației, art. 115), inițial ANACIP, iar actualmente, ANACEC au desfășurat o intensă activitate de evaluare externă a calității programelor de studii superioare de licență. Astfel, într-o perioadă relativ restrânsă de timp (2016-2019), Agenția a supus procesului de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie sau acreditării peste 450 de programe de studii superioare de la 24 de instituții de învățământ superior (Tabelul 1):

Tabelul 1. Evaluări externe realizate de ANACEC (ANACIP) în perioada 2016-2019

Programe de studii	Licență		Master		Doctorat (autorizare)	Școli doctorale (autorizare)
	Acreditare	Autorizare	Acreditare	Autorizare		
Total	332	25	5	32	20	48
	357		37		20	48
462 programe de studii, 24 instituții de învățământ superior						

Sursa: Tabelul este elaborat de autoare în baza Rapoartelor de activitate ale ANACEC în anii 2017, 2018 și completat cu datele din anul 2019.

După cum am menționat, încă de la fondarea sa, Agenția a implementat ESG în procesul de evaluare externă. Acestea se regăsesc definite în instrumentele de lucru utilizate în activitățile de evaluare externă: Metodologia de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 616 din 18 mai 2016, cu modificările din 26.12.2018 și Ghidurile de evaluare externă a programelor de studii superioare (licență, masterat, doctorat), cât și în Ghidul de evaluare externă a instituțiilor de învățământ superior, aprobate de Consiliul de Conducere al ANACIP în anul 2016 (<http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/ghiduri>).

Astfel, evaluarea externă a calității programelor de studii și a instituțiilor de învățământ superior din Republica Moldova se realizează în baza a 10 standarde de acreditare similare celor europene: 1. Politici pentru asigurarea calității; 2. Proiectarea și aprobarea programelor; 3. Învățarea, predarea și evaluarea centrate pe student; 4. Admiterea, evoluția, recunoașterea și dobândirea de certificări de către student; 5. Personalul academic; 6. Resurse de învățare și sprijin pentru student; 7. Managementul informației; 8. Informații de interes public; 9. Monitorizare continuă și evaluare periodică a programelor; 10. Asigurarea externă a calității în mod ciclic.

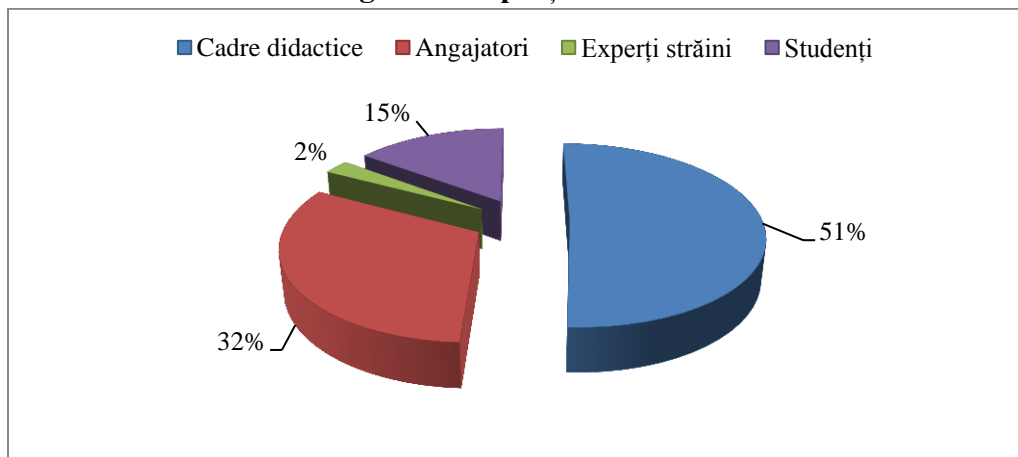
În procesul de evaluare externă a calității studiilor participă, în egală măsură, beneficiarii procesului educațional: cadre didactice, studenți și angajatori (atât în calitate de membri ai Comisiilor de evaluare externă, cât și ca persoane intervievate, din partea instituției). În conformitate cu art. 4. din Standardele și liniile directoare europene pentru asigurarea calității din 2015, care prevede, că "Asigurarea externă a calității trebuie realizată de un grup de experți care include un membru student (membri studenți)", a fost proiectată structura Comisiilor de evaluare externă. Astfel, Metodologia de evaluare externă..., stabilește, că "Comisia de evaluare externă se constituie din minimum 3 membri, selectați din Registrul experților evaluatori al Agenției, și include reprezentanți ai mediului educațional/academic, specialiști în domeniul evaluat, reprezentanți ai studenților, care au statut de student la momentul inițierii procedurii de evaluare externă, și reprezentanți ai angajatorilor, care își desfășoară activitatea profesională în domeniul supus evaluării." (art. 39). Prin urmare, în calitate de experți evaluatori, studenții sunt percepuți ca parteneri

ai procesului de evaluare externă, având aceleași drepturi și responsabilități: 1) să fie independenți; 2) să nu reprezinte interesele instituției din care fac parte sau ale altor părți terțe; 3) să confirme lipsa conflictelor de interese: grade de rudenie, angajare în cadrul instituției în ultimii trei ani, studii la moment ș.a.; 4) să păstreze confidențialitatea informațiilor; 5) să aibă o atitudine respectuoasă față de persoanele intervievate; 6) să fie orientați spre îmbunătățirea activității instituției și nu spre critica acesteia; 7) să examineze minuțios informația și datele livrate de instituția examinată ș.a.

Pentru realizarea activităților de evaluare externă a calității programelor de studii din învățământul superior în perioada 2016-2019 au fost constituite aproximativ 100 de comisii de evaluare externă, în cadrul cărora au fost implicați 323 de experți evaluatori, dintre care: 164 cadre didactice; 103 angajatori; 8 experți internaționali (ARACIS) și 48 studenți (Figura 1) (Raport ANACEC, 2017, 2018).

Figura 1. Experți evaluatori

Din datele prezentate, remarcăm faptul, că studenții reprezintă aproximativ a treia parte (nominal) din numărul total al experților evaluatori, raportați fiind la cadrele didactice și a doua parte – din reprezentanții angajatorilor. Totuși, trebuie menționat faptul, că în activitățile de evaluare externă unii studenți au participat repetat în componența Comisiilor de evaluare externă.

4. Profilul studentului-expert evaluator al ANACEC

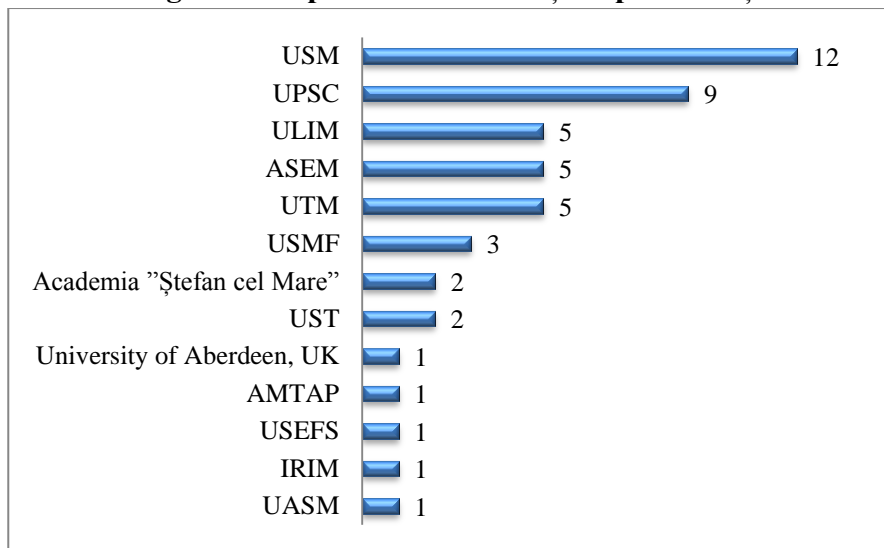
Încă de la debuturile activității Agenției, s-a dat start completării Registrului experților evaluatori. În cadrul Consiliului de Conducere al ANACIP s-au decis cerințele minime față de viitorii experți-evaluatori. Totodată, pentru a asigura reprezentativitatea în comisiile de evaluare externă, concursul a fost anunțat pentru toate categoriile de beneficiari: cadre didactice din învățământul superior, din cercetare cu grad/ titlu științifico-didactic, managerial sau cu experiență în asigurarea calității în învățământ din mediul academic național și internațional, reprezentanți din

sectorul real (piața muncii), reprezentanți ai studenților. Aplicarea pentru experți-evaluatori este deschisă continuu, cerințele minime față de viitorii evaluatori sunt plasate pe site-ul Agenției (<http://www.anacip.md/index.php/ro/experti-evaluatori/aplica-pentru-a-deveni-evaluator>). Totodată, pentru a identifica potențialii experți evaluatori din diferite domenii de formare profesională și a-i implica în activitățile de evaluare externă ale Agenției, au fost organizate mai multe seminare de informare și sesiuni de instruire, în cadrul cărora au fost explicate procedura de evaluare, etapele, drepturile și responsabilitățile experților evaluatori etc. Pentru a asigura diseminarea bunelor practici privind procesul de evaluare externă, precum și pentru a intensifica colaborarea inter-instituțională, Agenția a urmărit să identifice și să implice experți din cât mai multe instituții de învățământ superior.

Având în vedere faptul, că programele de studii superioare evaluate aparțin, de multe ori, unor domenii de formare profesională destul de înguste (de ex., medicină, horticultură, agronomie, sport, medicină veterinară, arhitectură ș.a.), o particularitate a procesului de evaluare externă a fost formarea unui număr mai mare de Comisii de evaluare externă raportat la numărul de programe evaluate. Totodată, în condițiile aplicării procedurii de evaluare externă a calității unor programe de studii superioare, care sunt prestate doar de o singură instituție de învățământ superior (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu", Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport) a constituit o adevărată provocare identificarea potențialilor experți evaluatori având în vedere faptul, că piața serviciilor educaționale din Republica Moldova este foarte restrânsă.

De asemenea, în procesul de selectare a experților evaluatori, ANACEC a acordat o atenție aparte studenților și reprezentanților angajatorilor, implicarea cărora contribuie la creșterea conexiunii dintre conținuturile oferite în sistemul de învățământ superior național și cerințele pieței muncii, la dezvoltarea caracterului practic, aplicativ al programelor de studii. Pentru consolidarea bazei de date a experților evaluatori, diversificarea evaluatorilor în funcție de domeniile de formare profesională, astfel încât să poată acoperi cât mai multe programe de studii, motivarea și promovarea implicării studenților cu rol activ în procesul de evaluare externă, ANACEC a urmărit constituirea comisiilor de evaluare ad-hoc cu scopul evitării posibilelor înțelegeri prealabile sau litigii, promovarea profesionalismului, obiectivității și spiritului de colegialitate în activitățile de evaluare externă a calității.

În acest sens, din cei 48 de studenți (Figura 1) selectați și instruiți pentru a fi implicați în activitățile de evaluare externă ale ANACEC, remarcăm că din punctul de vedere al instituției de origine din care aceștia vin situația este următoarea (Figura 2):

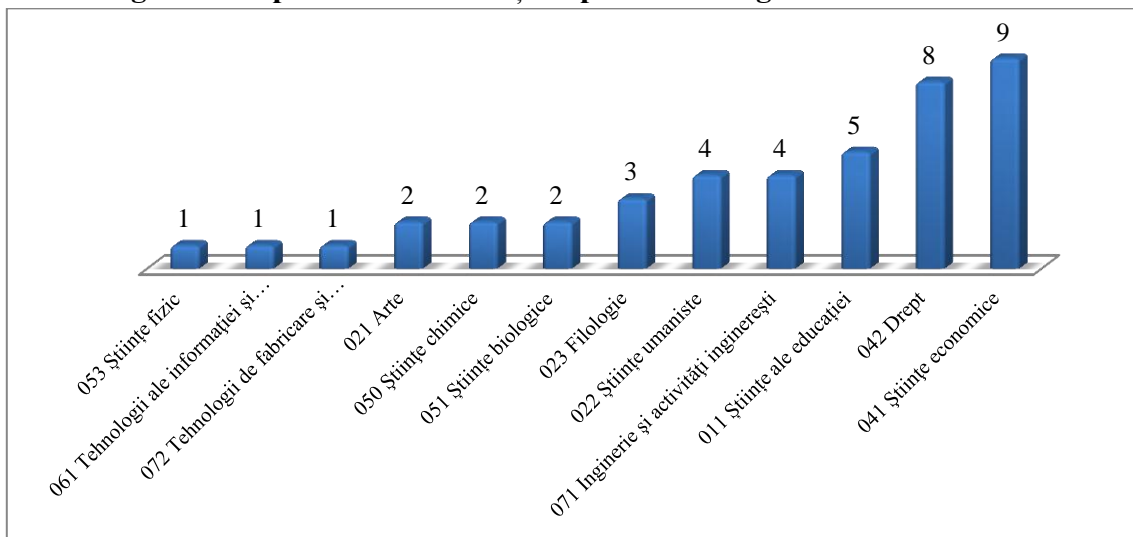
Figura 2. Repartizarea studenților pe instituții

Astfel, repartizați după originea instituțiilor de învățământ superior în cadrul cărora își desfășoară studiile, au fost selectați pentru a deveni experți evaluatori ai Agenției studenți din 12 universități, după cum urmează: 12 studenți (Universitatea de Stat din Moldova), 9 studenți (Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău), câte 5 studenți (Academia de Studii Economice din Moldova, Universitatea Tehnică a Moldovei, Universitatea Liberă Internațională din Moldova), 3 studenți (Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie "Nicolae Testemițanu"), câte 2 studenți (Universitatea de Stat din Tiraspol, Academia "Ștefan cel Mare") și câte 1 student din mai multe instituții de învățământ superior (Universitatea Agrară de Stat din Moldova, Universitatea de Stat de Educație Fizică și Sport, Institutul de relații Internaționale din Moldova, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice) și 1 student din Diaspora (University of Aberdeen, UK).

Un alt criteriu important utilizat în selectarea tuturor categoriilor de experți evaluatori ai ANACEC îl constituie domeniul general de studiu/ domeniul de formare profesională. Având în vedere faptul, că majoritatea programelor de studii superioare evaluate sunt programe de licență, identificarea experților s-a realizat, ca și evaluările externe, în conformitate cu Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior. Din această perspectivă, repartizarea studenților pe domeniul general de studiu este prezentată în Figura 3.

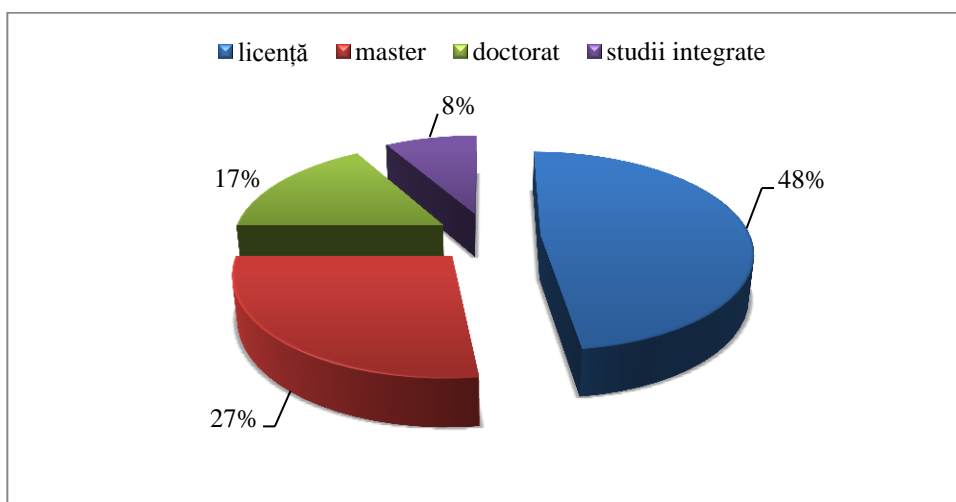
Prin urmare, au fost identificați și selectați studenți din 12 domenii generale de studiu. Cei mai mulți studenți implicați în procesul de evaluare externă al programelor de studii superioare sunt din domeniul general de studiu 041 Științe economice (9 studenți), 042 Drept (8 studenți), 011 Științe ale educației (5 studenți), 071 Inginerie și activități inginerești, 022 Științe umaniste (4 studenți), 023 Filologie, 091 Sănătate (3 studenți), 021 Arte, 050 Științe chimice, 051 Științe biologice (câte 2 studenți), 053 Științe fizice, 061 Tehnologii ale informației și comunicațiilor, 072 Tehnologii de fabricare și prelucrare, 073 Arhitectură și construcții, 100 Științe ale sportului, 101 Servicii publice (câte 1 student).

Figura 3. Repartizarea studenților pe domeniul general de studiu

Un alt criteriu important al profilului studenților evaluatori îl constituie repartizarea acestora pe cicluri de studii: licență/ master/ doctorat (Figura 4). Din acest punct de vedere, majoritatea studenților își fac studiile la licență (23 studenți), master (13 studenți), doctorat (8 studenți) și studii integrate (4 studenți). Preponderența studenților la licență se explică prin faptul, că durata studiilor este mai mare (3-4 ani), studenții participă la activitățile didactice zilnic (desfășoară studii cu frecvență) și au posibilitatea să-și mențină statutul de expert evaluator prin continuarea studiilor la ciclul II, master și III, doctorat.

Figura 4. Repartizarea studenților pe cicluri de studii

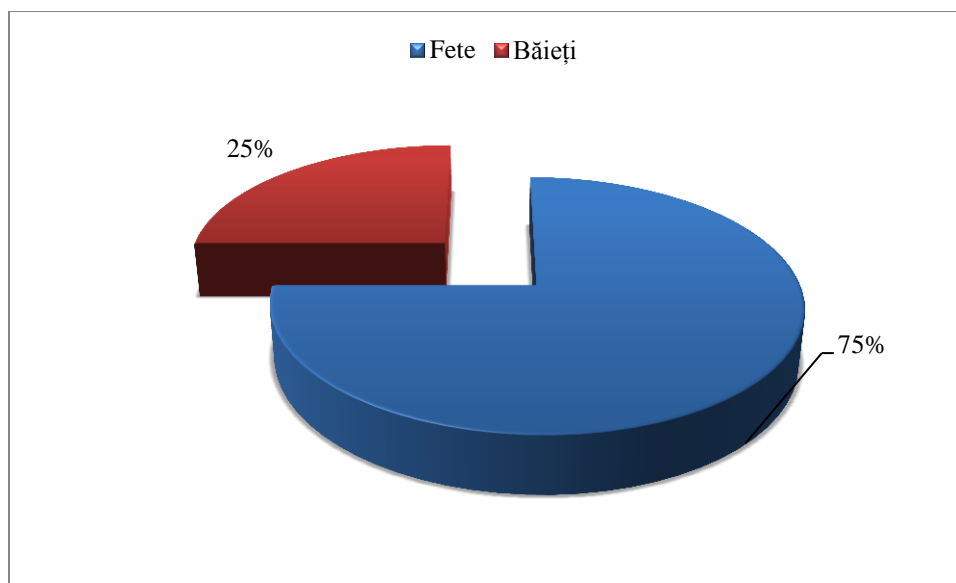

În final, un aspect important al profilului expertului student îl reprezintă egalitatea de șanse între fete și băieți, care constituie o preocupare majoră din perspectiva dimensiunii sociale a învățământului superior în cadrul Procesului Bologna. Analizând repartizarea studenților după gen, constatăm, că majoritatea acestora sunt fete (36 persoane), iar băieții reprezintă a patra parte (12) persoane (Figura 5).

În procesul de identificare, selectare, instruire și implicare în activitățile de evaluare externă a calității studiilor universitare, studenții au parcurs mai multe etape, care țin de:

- Instruirea, acordarea suportului informațional necesar pentru a înțelege particularitățile procesului de evaluare externă, cât și cadrul normativ aplicat în sistemul educațional universitar;
- Motivarea și responsabilizarea acestora (având în vedere faptul, că studenții au aceleași atribuții și responsabilități în procesul de evaluare externă, precum celelalte categorii de beneficiari);
- Participarea activă a studenților (atât în interviurile din timpul vizitelor la instituții cu diversele categorii de beneficiari, cât și în asumarea deciziilor luate de membrii Comisiilor de evaluare externă);
- Redactarea documentelor utilizate de experții evaluatori în procesul de evaluare externă (Fișa vizitei, Raportul de evaluare externă);
- Formularea propunerilor și opiniilor de îmbunătățire a calității programelor de studii evaluate din perspectiva studenților.

Figura 5. Repartizarea studenților după gen

Experiența acumulată din activitățile de evaluare externă realizate de Agenție în perioada anilor 2016-2019, prin implicarea activă a reprezentanților studenților în calitate de experți evaluatori, ne permite să evidențiem mai multe avantaje:

- Promovarea ideilor noi de modernizare a proceselor educaționale în universități;
- Adaptarea programelor de studii superioare la tendințele în domeniu și la necesitățile pieții muncii;
- Cultivarea activismului, spiritului civic participativ printre studenți;
- Stimularea flexibilității programelor de studii, prin crearea oportunităților de stabilire și de realizare a traseelor profesionale individuale (mai înguste).

În același timp, promovarea parteneriatelor între grupurile de beneficiari ai procesului educațional, prin implicare studenților în activitățile de evaluare externă a programelor de studii superioare a scos în evidență și o serie de provocări, care sunt legate de:

- Teama (sentimentul de timiditate) pe care îl manifestă studenții în procesul de evaluare externă;
- Doza de scepticism (care ține de rezervele tinerilor în ceea ce privește capacitatea de a putea schimba/ îmbunătăți situația sistemului de învățământ superior în sensul în care opiniile lor chiar ar putea fi luate în considerare);
- Ezitare în luarea deciziilor în cadrul Comisiilor de evaluare externă;
- Cunoașterea insuficientă a cadrului juridic-normativ de funcționare a sistemului de învățământ superior.

5. Concluzii

După cum am remarcat la începutul studiului, la etapa actuală, învățământul superior îndeplinește multiple scopuri și trebuie să facă față mai multor provocări, care țin de: formarea profesională a studenților, astfel încât aceștia să fie competitivi pe piața muncii; crearea unui mediu de învățare armonizat cu cercetarea și inovarea; dezvoltarea personală și pregătirea tinerilor pentru cetățenie activă și coeziune socială.

Din această perspectivă, sistemele de asigurare externă a calității, create în Spațiul European al Învățământului Superior, reprezintă o necesitate care a cunoscut evoluții multiple față de momentul lansării Procesului Bologna. Agențiile europene de asigurare a calității în învățământul superior au actualmente misiunea de a stabili dacă aceste sisteme produc rezultate eficace și funcționează în conformitate cu Standardele și liniile directoare (ESG), adică ating cele două obiective: de *îmbunătățire* și de *răspundere*, care se regăsesc în centrul tuturor activităților de asigurare a calității. Având în vedere faptul, că dezvoltarea unei *culturi a calității* trebuie asumată de toți cei implicați: de la studenți și cadre didactice până la conducerea și managementul instituției, este foarte importantă implicarea tuturor beneficiarilor în evaluarea calității a proceselor educaționale. În acest sens, mai sunt încă multe de făcut, în special în ceea ce privește participarea studenților la procesele de asigurare a calității, ca parteneri cu drepturi depline în procesele

decizionale privind îmbunătățirea continuă a calității serviciilor educaționale prestate de instituțiile de învățământ superior.

În Republica Moldova observăm, deocamdată, elemente timide de responsabilizare în asumarea deciziilor de îmbunătățire a calității studiilor și mai mult un fenomen de birocratizare, care constă în subordonarea evaluărilor interne în raport cu evaluarea externă. Anual sau periodic, instituțiile de învățământ superior produc rapoarte de autoevaluare extrem de voluminoase, conținând detalii și amănunte tehnice cu privire la procedurile interne de evaluare a programelor de studii. Cu toate acestea, impactul real al acestor rapoarte asupra îmbunătățirii calității procesului educațional este extrem de redus. De asemenea, în executarea acestor rapoarte nu sunt implicați întotdeauna toți actanții importanți (de ex. studenții sau angajatorii), iar dacă sunt implicați, aceștia au un rol nesemnificativ, nu contribuie cu propuneri durabile sau acestea nu sunt luate în calcul în decizii. Crearea unui sistem de asigurare externă a calității la nivel național prin instituirea Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC) este un imperativ al timpului care ar putea proba convergența Republicii Moldova la modelul european impus de Procesul Bologna. Deocamdată la început de cale, procesul de evaluare externă a calității studiilor universitare trebuie riguros consolidat și îmbunătățit, astfel încât ca rezultat al evaluărilor externe, programele de studii superioare să fie concentrate pe necesitățile de învățare ale studenților, pe dezvoltarea eficienței a competențelor profesionale ale acestora, pe calificarea adecvată a personalului academic, pe promovarea cercetării și inovării în mediul academic, precum și pe tendințele actuale de dezvoltare ale pieții muncii.

Referințe

- Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare. Rapoarte de activitate (2017, 2018). <http://anacip.md/index.php/ro/transparenta/consultari-publice-2>
<http://anacip.md/index.php/ro/comunicare/noutati/102-anunturi/157-anunt-cu-privire-la-organizarea-concursului-de-selectare-a-membrilor-in-consiliul-de-conducere-al-anacip>
- Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (2011). *Implicarea studenților în evaluarea externă a calității*. <https://www.anosr.ro/educational/asigurarea-calitatii/implicarea-studentilor-in-ac/>
- Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România (2011). *Asigurarea calității - percepția studenților evaluatori ARACIS asupra procesului de evaluare instituțională externă*. <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2011-Studiu-Asigurarea-calitatii-perceptia-studentilor-evaluatori-ARACIS.pdf>
- Alianța Națională a Organizațiilor Studențești din România. *Statutul Alianței Naționale a Organizațiilor Studențești din România* (2014). <https://www.anosr.ro/despre-noi/statut-anosr/>
- Codul educației al Republicii Moldova, Legea nr. 152 din 17.07.2014. <http://lex.justice.md/md/355156/>.
- Comisia Europeană/EACEA/Eurydice (2015). *Spațiul european al învățământului superior în 2015: Raport privind implementarea procesului Bologna*. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene. http://publications.europa.eu/resource/cellar/91f926b2-6965-4abe-a1be-600903e4df93.0002.01/DOC_1

- Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul regiunilor privind o nouă agendă a UE pentru învățământul superior {SWD(2017) 164 final}
- <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52017DC0247&from=RO>
- Comunicatul de la București (2012). *Valorificarea la maximum a potențialului nostru: Consolidarea spațiului european al învățământului superior*. București: 26-27 aprilie.
- Ciurea Corneliu, Berbeca Veaceslav, Lipcean Sergiu, Gurin Marin (2012). *Sistemul de învățământ superior din Republica Moldova în contextul Procesului Bologna: 2005-2011*. Studiu realizat de Fundația SOROS-Moldova, Chișinău, februarie 2012.
- Ghid de evaluare externă a programelor de studii de licență, învățământul superior, Chișinău, 2016. <http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/ghiduri>
- Ghid de evaluare externă a programelor de studii de masterat, învățământul superior, Chișinău, 2016. <http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/ghiduri>
- Ghid de evaluare externă a programelor de studii de doctorat, învățământul superior, Chișinău, 2016. <http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/ghiduri>
- HG nr. 652 din 13.08.2014, *Cu privire la crearea Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Învățământul Profesional*. <http://anacip.md/index.php/ro/component/jdownloads/download/17-guvernul-republicii-moldova/38-rom-hg-nr-652-din-13-08-2014-cu-privire-la-crearea-agentiei-nationale-de-asigurare-a-calitatii-in-invatamintul-profesional>
- Metodologia de evaluare externă a calității în vederea autorizării de funcționare provizorie și acreditării programelor de studii și a instituțiilor de învățământ profesional tehnic, superior și de formare continuă”, aprobată prin Hotărârea Guvernului nr. 616 din 18 mai 2016, cu modificările ulterioare din 26.12.2018. <http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/metodologii>; <http://lex.justice.md/md/364908/>
- Ministerul Educației, Culturii și Cercetării. *Recomandări cu privire la participarea studenților în asigurarea calității formării profesionale în învățământul superior*. https://mecc.gov.md/sites/default/files/recomandari_asig_caliatate_studenti.pdf
- Misiunea ARACIS. <http://www.aracis.ro/despre-aracis/misiune/>
- Nomenclatorul domeniilor de formare profesională și al specialităților în învățământul superior, aprobat prin HG nr.482 din 28 iunie 2017. https://mecc.gov.md/sites/default/files/nomenclatorul_nr._482_din_28.06.2017_0.pdf
- Planul de acțiuni al Guvernului Republicii Moldova pentru anii 2016-2018 (Sectorul Educație). https://mecc.gov.md/sites/default/files/pag_2016-2018_extras.pdf
- Procedură de selectare și numire a studenților membri în comisiile permanente de specialitate (2016). http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Posturi_vacante/2017/Studenti/v2_Procedura_selectie_studenti_comisii___de_specialitate.pdf
- Procedură de selectare și numire a membrilor cadre didactice în comisiile de experți permanenți (de specialitate) ai Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Proceduri/2017/2017_23_oct_Procedura_selectare_membri_Comisii_ARACIS_-_Final_23_Octombrie_2017.pdf
- Regulamentul de organizare și funcționare al ANACIP (Anexa nr. 1 la HG nr. 191 din 22 aprilie 2015). <http://anacip.md/index.php/ro/legislatie/anacip/regulamente/send/20-regulamente/18-rom-regulamentul-cu-privire-la-organizarea-si-functionarea-agentiei-nationale-de-asigurare-a-calitatii-in-invatamantul-profesional>

Regulament de organizare și funcționare a Agenției Naționale de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (Anexa nr.1 la HG nr. 201 din 28 februarie 2018). <http://lex.justice.md/md/374547/>

Registrul Național al Evaluatorilor (RNE), ARACIS. <http://www.aracis.ro/organizare/registrul-national-de-evaluatori/>

Standarde și linii directoare pentru asigurarea calității în Spațiul European al Învățământului Superior (ESG, 2015). Aprobate de Conferința Ministerială de la Erevan, 14-15 Mai 2015. <https://enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Romanian%20by%20ARACIS.pdf>

Competențele Profesorului în Școala Contemporană Europeană

Vergina MOGOȘAN*

Abstract

Lucrarea de față își propune să arate rezultatele cercetării întreprinse cu privire la competențele psihosociale ale profesorilor din învățământul preuniversitar în anul școlar 2018-2019, la un număr de 200 de profesori din 9 școli din România, nivel preuniversitar, urban și rural, în contextul transformărilor perpetue din educație, cu scopul de a descoperi posibilitățile de optimizare a sistemelor educaționale contemporane. Studiul experimental cognitiv privind competențele psihosociale ale cadrelor didactice a fost sistematizat într-un conținut, în baza identificării opiniei cadrelor didactice și, realizat prin anchetarea psihosocială. În acest context, ancheta psihosocială reprezintă o metodă activă de cercetare, aplicarea ei înseamnă implicit „acțiune socială”, proces de influență, instruire, educație. Caracterul activ al anchetei constă în aceea că, prin conținutul întrebărilor sale, ea atrage atenția subiecților investigați asupra problemelor supuse cercetării, cu acest prilej, faptele necunoscute sau parțial cunoscute pot deveni pe deplin cunoscute. Ancheta în investigația psihosocială a competențelor cadrului didactic a fost metoda descriptivă prin care am obținut idei, informații despre motivele dezvoltării personale.

Cuvinte cheie: profesor, competențe, educație, hibridizare, roluri, relații, comunicare, societate

1. Introducere

Necesitatea permanentizării educației a fost intuită începând cu clasicii pedagogiei universale însă caracteristicile societății contemporane impun prin însăși esența lor expansiunea cantitativă și calitativă a educației și multiplicarea situațiilor de învățare, dincolo de granițele spațio-temporale ale școlii, pe tot parcursul existenței individului (Jinga I, 2003).

Toate presiunile exercitate asupra sistemului educativ contribuie la modificarea rolului școlii: dintr-o instituție autonomă, relativ izolată, specializată exclusiv în transmiterea științei de carte, școala a devenit interfata în relația individ - societate, spațiul social specific în care se manifestă disfuncțiile și tensiunile societății și, prin aceasta, nodul central al prevenției/terapii acestora. Școala este prima instituție care îi confruntă pe elevi cu exigențele integrării socionormative și toate cercetările demonstrează convingător că modul în care se adaptează un copil la școala

---

* Vergina MOGOȘAN este doctorand la Universitatea Liberă Internațională din Moldova, Chișinău, Moldova. E-mail: V.mogosan@yahoo.com

reprezinta principalul indicator predictiv cu privire la calitatea conduitei sale socioprofessionale ca adult (Cerghit, Bunescu, Crețu, 1982).

Toate marile teorii sociologice subliniaza importanta calitatii experientelor scolare în integrarea sociala a indivizilor, ceea ce argumenteaza interpretarea: scoala si problemele sociale reprezinta cele doua fete ale aceleiasi monede (Bîrzea, 1995).

2 Studiul experimental al competentelor psihosociale ale cadrului didactic

2.1 Esantionul cercetarii

Subiectii cercetarii au fost un numar de 200 de cadre didactice din judetul Gorj, România din mediul urban si mediul rural care predau la ciclul prescolar, primar si gimnazial in mediul urban la Liceul Tehnologic nr 2 Tg-Jiu, la Colegiul National „George Coșbuc” Motru, Școala Nr.1 Motru, iar in mediul rural Școala Gimnaziala Vagiulesti, Școala Gimnaziala „Prof Nicolae Caranda” Glogova, Școala Gimnaziala Slivilesti.

Subiectii cercetarii au fost profesori din mediul urban in numar de 78 (39%) iar din mediul rural 122 (61%) dupa cum urmeaza:

1. Orasul Tg-Jiu- 21 de profesori de liceu (10,5%);
2. Orasul Timișoara -1 profesor invatamant prescolar (0,5%)
3. Orasul. Motru-55 de profesori de gimnaziu si liceu (27,5%);
4. Orasul Rovinari-1 profesor de gimnaziu si liceu (0,5%);
5. Comuna Vagiulesti-36 profesori invatamant prescolar, primar, gimnaziu si liceu (18%);
6. Comuna Catune-21 profesori invatamant prescolar, primar, gimnaziu si liceu (10,5%);
7. Comuna Glogova-29 profesori invatamant prescolar, primar, gimnaziu si liceu (14,5%);
8. Comuna Slivilesti-27 profesori invatamant prescolar, primar, gimnaziu si liceu (13,5%);
9. Comuna Crainici-9 profesori invatamant prescolar, primar, gimnaziu si liceu (4,5%).

Dintre acestia 131 (65,5%) sunt femei si 69 (34,5%) sunt barbati

2.2. Repartizarea respondentilor dupa mediul social

La experiment au participat un număr de 131 de femei(65,5%) și 69 de bărbați(34,5%) dintre care un număr de 47 de femei și 31 de bărbați din mediul urban(39%) și 84 de femei și 38 de bărbați din mediul rural (61%).

Tabel 1. Repartizarea respondentilor dupa mediul social

MEDIUL	URBAN		RURAL		TOTAL
Nr. resp.	78		122		200
Procent	39 %		61 %		100 %
Sex	FEMEI	BARBATI	FEMEI	BARBATI	
Nr. resp.	47	31	84	38	
Procent	60,25 %	39,75 %	68,85%	31,15 %	

Sursa: Elaborat de autor în urma centralizării răspunsurilor după mediul social.

2.3. Repartizarea respondentilor dupa varsta

Respondenții cu vârsta între 20-29 de ani au participat în număr de 16 (8%), dintre care 11 femei și 5 bărbați; cu vârsta între 30-39 de ani 38(19%), dintre care 23 de femei și 15 bărbați; cu vârsta între 40-49 de ani 69 de persoane (34,5%), dintre care 61 de femei și 8 bărbați; cu vârsta între 50-59 de ani 34 de persoane (17%), dintre care 25 de femei și 9 bărbați; cu vârsta între 60-65 de ani 43 de persoane (21,5%), dintre care 11 femei și 32 de bărbați.

Tabel 2. Repartizarea respondentilor dupa varsta

Etapa	20-29 ani		30-39 ani		40-49 ani		50-59 ani		60-65 ani		TOTAL
Nr. resp	16		38		69		34		43		200
Procent	8 %		19 %		34,50 %		17 %		21,50 %		100 %
Sex	F	B	F	B	F	B	F	B	F	B	
Nr. resp	11	5	23	15	61	8	25	9	11	32	200
Procent	68,75	31,25	60,53	39,47	88,40	11,60	73,53	26,47	25,59	74,41	

Sursa: Elaborat de autor în urma centralizării răspunsurilor după vârstă.

2.4. Repartizarea respondentilor dupa vechimea in invatamant

Respondenții au următoarele grade didactice: debutant 16 persoane (8%), dintre care 9 femei și 7 bărbați; gradul definitiv 27 de persoane (13,5%), dintre care 19 femei și 8 bărbați; gradul didactic II 57 de persoane (28,5%), dintre care 45 femei și 12 bărbați; gradul didactic I 100 de persoane (50%) dintre care 58 femei și 42 bărbați, niciun respondent cu doctorat.

Tabel 3. Repartizarea respondentilor dupa grade didactice

Gradul didactic	Debutant		Definitiv		Gradul didactic II		Gradul didactic I		Doctorat	TOTAL
Nr.resp	16		27		57		100		0	200
Procent	8 %		13,50%		28,50%		50%		0	100 %
Sex	F	B	F	B	F	B	F	B		
Nr.resp	9	7	19	8	45	12	58	42		200
Procent	56,25 %	43,75 %	70,38 %	29,62 %	78,95 %	21,05 %	58 %	42 %		

Sursa:Elaborat de autor în urma centralizării respondeților după grade didactice

3 Interpretarea chestionarelor

3.1. Determinarea capacității de a stabili relații cu elevii și colegii

Acest chestionar măsoară modul în care profesorii chestionați relaționează cu colegii, dar și cu celelalte persoane implicate în actul didactic: elevi, părinți, echipa managerială, personal nedidactic, autorități locale și alți membri ai comunității. Întrebările curpinse aici nu pot fi clasificate în întrebări bune sau rele, ci doar solicită un răspuns sincer din partea subiecților. Analiza rezultatelor ne va ajuta să gândim o strategie de optimizare a coeziunii de grup, ceea ce va conduce la sporirea nivelului de performanță didactică. În urma interpretării rezultatelor au reieșit următoarele :

- 14,5 % dintre profesori manifestă într-o foarte mică măsură inițiativa, acuratețe în informațiile predate elevilor, creativitate, abilități de comunicare și colaborare, logică,abilități de utilizare a unor strategii didactice moderne,au relații deficitare cu colegii, elevii, părinții, echipa managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității. Subiecții nu se justifică bine argumentat la criticile colegilor, elevilor, părinților, echipa managerială, personal nedidactic, autorități locale și alți membri ai comunității. Aceștia demonstrează într-o foarte mică măsură că au toleranță față de greșelile celorlalți,fiind aroganți , etichetând atât elevii cât și părinții, echipa managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității.

-50% dintre profesori manifestă într-o mică măsură inițiativa, acuratețe în informațiile predate elevilor, creativitate, abilități de comunicare și colaborare, logică,abilități de utilizare a unor strategii didactice moderne,au relații adecvate într-o mai mică măsură cu colegii, elevii, părinții, echipa

managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității. Subiecții nu se justifică bine argumentat la criticile colegilor, elevilor, părinților, echipa managerială, personal nedidactic, autorități locale și alți membri ai comunității. Aceștia demonstrează într-o mică măsură că au toleranță față de greșelile celorlalți, fiind aroganți, etichetând atât elevii cât și părinții, echipa managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității.

-34,5% dintre profesorii manifestă într-o mare măsură inițiativă, acuratețe în informațiile predate elevilor, creativitate, abilități de comunicare și colaborare, logică, abilități de utilizare a unor strategii didactice moderne, au relații bune atât cu colegii cât și cu elevii, părinții, echipa managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității. Subiecții se justifică bine argumentat la criticile colegilor, elevilor, părinților, echipa managerială, personal nedidactic, autorități locale și alți membri ai comunității. Aceștia demonstrează într-o mare măsură că au toleranță față de greșelile celorlalți, nefiind aroganți, neetichetând atât elevii cât și părinții, echipa managerială, personalul nedidactic, autoritățile locale și alți membri ai comunității. Se observă că profesorii care au obținut procentaje scăzute sunt în majoritate tineri, dar și profesori singuri sau divorțați. În contextul hibridizării educației profesorii trebuie să stabilească cu ușurință relații cu ceilalți.

Tabel 4. Determinarea capacității de a stabili relații cu elevii și colegii

Secțiunea	Nr. femei	Nr. barbati	Total	Procent %
Avansat punctaj de la 9 la 10	50	21	71	35.5%
Mediu punctaj de la 5 la 8):	71	29	100	50%
Scazut punctaj de la 0 la 4	10	19	29	14.5%

Sursa: Elaborat de autor în urma centralizării răspunșilor participanți la testul „Capacitatea de a stabili relații cu elevii și colegii”

Se observă că profesorii care au obținut procentaje scăzute sunt în majoritate tineri, dar și profesori singuri sau divorțați. În contextul hibridizării educației profesorii trebuie să stabilească cu ușurință relații cu ceilalți.

3.2. Determinarea capacității de adaptare la roluri diverse

Acest chestionar măsoară modul în care profesorii chestionați se pot adapta la diverse roluri în condițiile hibridizării educației. Subiecții au fost rugați să răspunda prin încercuirea răspunsului/răspunșurilor care li se pare potrivit profilului lor. În cazul capacității de adaptare la roluri diverse, conform grilei de interpretare, dominant apare tipul pragmatic, 70% dintre respondenți un număr de 97 de femei și un număr de 43 de bărbați, pentru că majoritatea profesorilor au experiență didactică dintre care 2/3 sunt femei și doar 1/3 sunt bărbați pentru că femeile sunt obișnuite să găsească cea mai bună metodă de a rezolva problemele, de la ele așteptându-se mai multă eficiență.

Tipul coordonator ocupă 12,5%, un nr de 13 femei și 12 bărbați, urmat de tipul evaluator 6%, 10 femei și 2 bărbați, , tipul dominator 4% un nr de 1 femeie și 7 bărbați ,tipul comunicator 3,5% un nr de 3 femei și 4 bărbați, tipul perfecționist și colaborator cu câte 1,5% ,un nr de 3 femei și 0 bărbați. Tipul creator ocupă doar 2% respectiv 1 femeie și un bărbat. Dar în condițiile hibridizării educației pe lângă celelalte tipuri predominante se cere și tipul de profesor creator care este sensibil față de frumos, cu o foarte bună capacitate de analiză, manifestă o imaginație de nivel superior.

Tabel 5. Stabilirea secțiunii în funcție de procentul exprimat: „ Capacitatea de adaptare la roluri diverse”

Secțiunea	Nr. femei	Nr. bărbați	Total	Procent %
Perfecționist	3	0	3	1,50 %
Dominator	1	7	8	4 %
Coordonator	13	12	25	12,50 %
Creator	1	1	2	1 %
Comunicator	3	4	7	3,50 %
Evaluator	10	2	12	6 %
Pragmatic	97	43	140	70 %
Colaborator	3	0	3	1,50 %
Total	131 F	69 B	200	100 %

Sursă:Elaborat de autor în urmă centralizării rezultatelor respondeților participanți la testul „ Capacitatea de adaptare la roluri diverse”

3.3. Determinarea nivelului de inteligență emoțională

Acest test măsoară nivelul de inteligență emoțională a profesorilor chestionați. Întrebările curpinse aici nu pot fi clasificate în întrebări bune sau rele, ci doar solicită un răspuns sincer din partea subiecților.În urmă interpretării rezultatelor s-a observat că :

-31,5 dintre respondenți (39 femei și 24 de bărbați) dovedesc într-o mare măsură aptitudini potențialeînnăscute: sensibilitate emoțională, memorie emoțională,capacitateade procesare emoțională și capacitatea de învățare emoțională. aptitudinea de a identifica, evalua și controla propriile emoții dar și pe cele ale persoanelor din jur,au o capacitate mare de autocunoaștere cunoaște și de a-i cunoaște și înțelege pe ceilalți;

-58% dintre profesori (77 de femei,39 de barbăți) dovedesc într-o mică măsură aptitudini potențialeinnăscute: sensibilitate emoțională, memorie emoțională,capacitateade procesare emoțională și capacitatea de învățare emoțională. aptitudinea de a identifica, evalua și controla propriile emoții dar și pe cele ale persoanelor din jur,au o capacitate mică de autocunoaștere cunoaște și de a-i cunoaște și înțelege pe ceilalți;

-10,5% dintre profesori (15 femei,6 barbăți) dintre profesori dovedesc într-o foarte mică măsură aptitudini potențiale înnăscute: sensibilitate emoțională, memorie emoțională, capacitatea

de procesare emoțională și capacitatea de învățare emoțională. aptitudinea de a identifica, evalua și controla propriile emoții dar și pe cele ale persoanelor din jur, au o capacitate foarte mică de autocunoaștere și de a-i cunoaște și înțelege pe ceilalți.

Tabel 6. Stabilirea secțiunii în funcție de procentul exprimat: „Determinarea nivelului de inteligență emoțională ”

Secțiunea	Nr. femei	Nr. bărbați	Total	Procent %
avansat	39	24	63	31,5%
mediu	77	39	116	58 %
scăzut	15	6	21	10,5%
total	131 F	69 B	200	100 %

Sursă:Elaborat de autor în urmă centralizării rezultatelor respondeților participanți la testul „Determinarea nivelului de inteligență emoțională ”

3.4. Determinarea capacității de a lucra în echipă

Acest test măsoară capacitatea de a lucra în echipă. Întrebările curpinse aici nu pot fi clasificate în întrebări bune sau rele, ci doar solicită un răspuns sincer din partea subiecților. Analiza rezultatelor ne va ajuta să gândim o strategie de optimizare a coeziunii de grup, ceea ce va conduce la sporirea nivelului de performanță didactică. În urma interpretării rezultatelor s-a observat că :

-29% dintre profesorii își dau în mare măsură seama că lucrul cu oamenii la locul de muncă este important și încearcă să colaboreze cu colegii în mare măsură, în timp ce își rezolvă problemele. Stăpânesc în mare măsură competențe de comunicare cu oamenii;

- 60,5% dintre profesori își dau în mică măsură seama că lucrul cu oamenii la locul de muncă este important și încearcă să colaboreze cu colegii într-o mică măsură, în timp ce își rezolvă problemele. Stăpânesc în mică măsură competențe de comunicare cu oamenii;

- 10,5 % dintre profesorii își dau în foarte mică măsură seama că lucrul cu oamenii la locul de muncă este important și nu încearcă să colaboreze cu colegii, în timp ce își rezolvă problemele. Stăpânesc în foarte mică măsură competențe de comunicare cu oamenii.

Tabel 6.Stabilirea secțiunii în funcție de procentul exprimat: „Capacitatea de a lucra în echipă”

Secțiunea	Nr. femei	Nr. bărbați	Total	Procent %
avansat	37	21	58	29,00%
mediu	80	41	121	60.5%
scăzut	14	7	21	10,50%

Sursă:Elaborat de autor în urmă centralizării rezultatelor respondeților participanți la testul „, Capacitatea de a lucra în echipă”

3.5. Determinarea capacității de comunicare

Chestionarul de mai jos ne ajută să obținem o imagine mai clară legată de eficiență propriului stil de comunicare și ce anume ar profesorii ar trebui să aibă în vedere pentru îmbunătățirea acestuia. Comunicarea este esențială, fundamentală pentru viața personală și socială a fiecăruia dintre noi. Comunicarea este un proces activ de transmitere și recepționare de informații. A comunica înseamnă a utiliza un ansamblu de metode: “să vorbești, să-ți modulezi intonația, să te porți într-un anumit fel, să adopți o mimică, gesturi și atitudini specifice, să pregătești acțiuni combinate, să acționezi asupra elementelor mediului înconjurător... totul pentru a rezolva, cât mai bine cu putință, o problemă legată de un fapt de viață. S-a constatat că:

- 31,5% dintre profesori înțelege foarte bine rolul de comunicator, și atunci când trimite mesaje, și când le primește. Anticipază problemele și alege cele mai bune modalități de a comunica. Oamenii îi respectă pentru aptitudinea lor de a comunica foarte bine și le apreciază calitățile de ascultător;

-57,5% sunt comunicatori capabili, însă uneori întâmpină probleme de comunicare. Trebuie să acorde timp că să se gandească cum să abordeze comunicarea și să se concentreze asupra felului cum să primească mesaje în mod eficient, la fel de mult că și cum să le trimită. Acest lucru îl va ajuta să își îmbunătățească abilitățile de comunicare;

-11% dintre profesori nu se exprimă clar și, posibil, nu interpretează corect mesajele primite. Trebuie să acorde puțină atenție la comunicare, care poate să-i ajute să fie mult mai eficient la muncă și să se bucure de relațiile colegiale.

Tabel 7. Stabilirea secțiunii în funcție de procentul exprimat: „, Capacitatea de comunicare ’

Secțiunea	Nr. femei	Nr. bărbați	Total	Procent %
avansat	50	13	63	31,5%
mediu	69	46	115	57,5 %
scăzut	12	10	22	11%
Total	131 F	69 B	200	100 %

Sursă:Elaborat de autor în urmă centralizării rezultatelor respondeților participanți la testul „, Capacitatea de comunicare ”

3.6. Determinarea nivelului stimei de sine

Acest chestionar măsoară modul în care profesorii își cunosc valoarea personală. Întrebările curprinse aici nu pot fi clasificate în întrebări bune sau rele, ci doar solicită un răspuns sincer din partea subiecților. Chestionarul de mai jos își propune să le ofere o indicație despre nivelul stimei de sine. Această scală a fost elaborată inițial pentru a măsura sentimentul global al valorii personale și autoacceptării.

În urmă interpretării rezultatelor s-a dovedit că:

-27,5% dintre profesorii (36 femei și 19 bărbați) afirmă că sunt mulțumiți de ei într-o mare măsură, rareori se gândesc că nu valorează nimic, cred în mare măsură despre ei că au o serie de calități bune, sunt capabili să facă lucrurile la fel de bine ca ceilalți, nu cred despre ei că sunt persoane ratate, au mare încredere în ei și o părere pozitivă despre ei înșiși;

-59% dintre profesorii (82 femei și 36 bărbați) afirmă într-o mică măsură că sunt mulțumiți de ei, de multe ori se gândesc că nu valorează nimic, de multe ori cred despre ei că nu au o serie de calități bune, rareori sunt capabili să facă lucrurile la fel de bine ca ceilalți, cred despre ei că sunt persoane ratate, de multe ori ar vrea să aibă mai multă încredere în ei și o părere pozitivă despre ei înșiși;

-13,5% dintre profesori (13 femei și 14 bărbați) afirmă într-o foarte mică măsură că sunt mulțumiți de ei, deseori se gândesc că nu valorează nimic, cred despre ei că rareori au o serie de calități bune, rareori sunt capabili să facă lucrurile la fel de bine ca ceilalți, deseori cred despre ei că sunt persoane ratate, de foarte multe ori ar vrea să aibă mai multă încredere în ei și o părere pozitivă despre ei înșiși.

Tabel 8. Stabilirea secțiunii în funcție de procentul exprimat: „Stima de sine”

Secțiunea	Nr. Femei	Nr. arbate	Total	Procent %
avansat	36	19	55	27.5%
mediu	82	36	118	59%
scăzut	13	14	27	13.5%

Sursă: Elaborat de autor în urmă centralizării rezultatelor respondeților participanți la testul „Stimă de sine”

6. Concluzii

Într-o societate în continuă transformare, în condițiile globalizării și a hibridizării educației avem nevoie de cadre didactice mobile, constructive, morale, capabile pentru colaborare,

responsabile pentru viitor, deci formarea continuă/dezvoltarea va crea premise favorabile cadrelor didactice pentru a fi utile societății și sie înseși.

După cum menționează M. Zlate, nivelul de dezvoltare al Eului, conceput în prezent ca un organizator al cunoașterii și ca reglator al conduitei, ce dispune de o puternică bază afectiv – motivațională, va redirecționa evoluția persoanei spre o motivare personală în profesia didactică (Zlate M.,2002).

Cadrele didactice cu valori medii mai înalte la variabilele automotivare, autoeficacitate și maturitate emoțională sunt persoane cu vârsta cuprinsă între 36-45 de ani și 46-56 de ani.

În opinia noastră, aceasta se datorează faptului că la aceste perioade de vârstă oamenii au performanțe profesionale înalte, ceea ce le asigură un echilibru personal și profesional.

Vârstele la care am constatat valori medii mai joase la variabilele menționate au fost cadrele didactice cu vârsta cuprinsă între 23-35 de ani și cadrele didactice cu vârsta peste 57 de ani. Credem că persoanele de 23-35 de ani au nevoie de o atitudine de consolidare a viziunilor pozitive față de profesia didactică, schimbare, de o adaptare profesională complexă. Cadrele didactice cu vârsta peste 57 de ani au nevoie de condiții pozitive afectiv – motivaționale în pragul crizei pensionării, totodată la ei am observat și inflexibilitate la schimbare și dominație de viziuni stereotipice.

T. Callo susține că viitorul educației depinde de evoluția educației adulților. Numai printr-un studiu continuu și printr-un proces permanent, numai printr-o atitudine de reconsiderare față de sine însuși, față de cunoștințele și experiența proprie, poate cineva să speră să obțină rezultatul dorit(Callo T.,2014) .

Iar formarea continuă a adulților, componenta învățării pe tot parcursul vieții, care asigură accesul la știință, informare, cultură, în vederea adaptării flexibile a individului la noile realități socioeconomice în permanentă schimbare și în scopul dezvoltării competențelor necesare pentru activitatea profesională și socială, este foarte importantă.

Prin urmare, dezvoltarea personală a cadrului didactic desemnează o realitate psihosocială prin învățarea și educația adulților, prin dezvoltarea competențelor și se manifestă diferențiat, în funcție de particularitățile de vârstă și profesionale ale persoanei. Dezvoltarea personală este procesul personal și continuu, prin care ne schimbăm în mai bine pe noi înșine, cu fiecare zi. Nu ne-am născut perfecți și nici învățați, putem însă să depunem un efort pentru a dobândi autocunoaștere, abilități și comportamente noi, pentru că viața noastră personală și profesională să fie mai implinită.

Dezvoltarea personală a fiecărui individ depinde în mare măsură de conștientizarea și identifi carea acelor nevoi (informații, abilități, competențe) care vor conduce spre atingerea scopului. Atingerea scopului și a obiectivelor depinde în mare măsură de resursele de care dispunem (timp, bani, cunoștințe, abilități, etc) și mai ales de motivația necesară. Dezvoltarea personală este un proces desfășurat de-a lungul vieții. Este o cale de a ne evalua abilitățile noastre, luând în considerare scopul nostru în viață și obiectivele pe care le-am stabilit, în vederea realizării și maximizării potențialului nostru. Primul pas în dezvoltarea personală o reprezintă autocunoașterea. Apoi să definim exact ce anume dorim să îmbunătățim, poate nu știm cum să ne stabilim obiectivele, poate avem o imagine nu tocmai bună despre noi înșine și asta ne ține pe loc, poate

avem niște convingeri care sună a piedici sau poate comunicarea e deficitară. Important este să ne fie foarte clar zona în care dorim să creștem și apoi să vedem cum putem schimba situația.

Dezvoltarea personală este o urmărire conștientă a unei „creșteri” personale prin extinderea conștiinței de sine, a cunoașterii și a îmbunătățirii permanente a abilităților personale. În urma autocunoașterii putem la rândul nostru să îi ajutăm pe elevii noștri să se dezvolte. Ne propunem ca în anul școlar 2019-2020 să implementăm un program de dezvoltare personală a competențelor cadrelor didactice care au făcut obiectul cercetării.

Referințe:

- Abric J. Psihologia comunicării: teorie și metode. Iași: Polirom, 2002.
- Albu E. Psihologia vârstelor. Târgu-Mureș: Departamentul I.F.R.D., 2007.
- Andrițchi V. Metodologia managementului resurselor umane în instituția școlară. Chișinău: Editura Print-Caro SRL, 2009.
- Baxan I. A fi profesor în tranziție de la totalitarism la democrație. Chișinău: Centrul editorial al Universității Pedagogice de Stat „I.Creangă” 2002.
- Bârzea C. Arta și știința educației. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995.
- Callo T. Educația permanentă ca factor al schimbării. În: Perspectiva axiologică asupra educației în schimbare. Chișinău: Editura Print Caro, 2011
- Cerghit I. Bunescu V, Crețu E., Pedagogie școlară-București, Editura Didactică și Pedagogică, 1982.
- Csikszentmihaly M. Flux. Psihologia fericirii. București: Editura Humanitas, 2015.
- Dafinoiu I. Elemente de psihoterapie integrativă. Iași: Polirom, 2007. 23
- Dafinoiu I. Mecanisme și strategii ale persuasiunii. În: Neculau A. (coord.) Psihologia socială. Aspecte contemporane. Iași: Editura Polirom, 1996
- Iluț P. Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie. Iași: Editura Polirom, 2001.
- Jinga I. Educația în viața cotidiană. București. Editura Didactică și Pedagogică, 2005.
- Joița E. Formarea pedagogică a profesorului. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2007.
- Jung C. Psihologia individuală și socială. În: Antologia Puterea sufletului, vol.3, București: Editura Anima, 1994.
- Keller J. Atitudinea este totul. București: Editura Curtea Veche, 2014.
- Mitrofan L.(coord.) Dezvoltarea personală – competență universitară transversală, o nouă paradigmă educațională, cap. 1-2. București: Editura Universitară, 2007.
- Mitrofan N. Aptitudinea pedagogică și eficiența instructiv-educativă. În: Revista de pedagogie, 1986, nr. 7,
- Neculau A. Educația adulților. Iași: Editura Polirom, 2004.
- Neculau A. O perspectivă psihologică asupra schimbării. În: Neculau A. (coord.) Psihologia socială. Aspecte contemporane. Iași: Editura Polirom

Pânișoară G., Pânișoară Î. Motivația pentru cariera didactică. București: Editura Universității din București, 2010.

Zlate M. Eul și personalitatea. București: Editura Trei, 2002.

Zlate M. Fundamentele psihologiei. București: Editura Universitară, 2006.

Rethinking education for a global, transcultural world. Information. age publishing, INC. Charlotte, NC, 2015

Suarez-Orozco, M.M.; Sattin C; Wanted Global citizens. Educational Leadership, Association for Supervision and Curriculum development-Nr.64

<http://legeaz.net/legea-educatiei-nationale-1-2011/art-241-> accesat în 16.12.2018;

<http://legeaz.net/legea-> accesat în 08.09.2018

<http://www.edu.ro/index.php/base/frontpage> - accesat în 12.10.2018

Migrația Internațională a Tinerilor

Larisa – Loredana CIULPAN – DRAGOMIRESCU²

Abstract

Scopul prezentei cercetări este acela de a afla estimativ procentajul tinerilor ce doresc să plece în alte țări și nevoile ce le guvernează această decizie. Am intervievat 100 de adolescenți pe bază de chestionar, cu diverse vârste, diverse nevoi și în mod deliberat diverse aspirații. Fiecare participant ce a completat acest chestionar și-a spus propria poveste, și-a spus nemulțumirile, dorințele și necesitățile, iar noi ne-am dorit pe baza rezultatelor să putem trage o concluzie și să vedem ce anume îi influențează pe tinerii adolescenți să emigreze din țară. În urma acestei cercetări am ajuns la concluzia că dintre cei 76 de băieți și fete din mediul urban, aproape 79% ar alege să plece pentru o perioadă medie de 1-5 ani, datorită studiului și al curiozității, iar dintre cei 24 de băieți și fete din mediul rural, aproximativ 75% ar alege să emigreze pentru o perioadă scurtă de 3 luni până la 1 an, datorită curiozității și a nevoii banilor. Ca o mică concluzie, tot mai mulți adolescenți sunt nevoiți să se confrunte cu dificultățile din propria țară și încearcă să-și găsească o speranță, pentru o viață mai bună în exemplele oamenilor din alte țări.

Cuvinte cheie: adolescenți, educație, globalizare, migrație, oportunitate, resurse, venit

Mișcarea populației, deplasarea ei dintr-un loc în altul, reprezintă o caracteristică fundamentală a populației actuale, fiind de asemenea și o componentă importantă a fenomenului demografic cu influență marcantă asupra forței de muncă. Drept recunoscut de altfel de mai bine de o jumătate de secol, odată cu adoptarea Declarației Universale a Drepturilor Omului, care stipulează, că oricine are dreptul să se mute și să trăiască în interiorul granițelor oricărui stat, în articolul 13.

Migrația internațională a crescut semnificativ începând cu 1980, implicând o serie de consecințe demografice, economice, sociale și politice, crescând totodată și interesul pentru analiza acestui proces ce a cuprins toate regiunile lumii.

Jonathan Scheele spunea că după ianuarie 2007 se va înregistra un "exod temporar al creierelor", spunând că specialiștii români vor pleca în străinătate fie pentru a se perfecționa în cadrul companiilor de renume, fie din motive financiare.

---

* Ciulpan - Dragomirescu Larisa – Loredana, Universitatea Libera Internațională din Moldova, Chisinau, Moldova. E-mail: loredanaciulpan@gmail.com

România a încurajat o perioadă o astfel de migrație, bazându-se pe faptul că tinerii care vor emigra temporar, vor acumula experiența și o vor folosi ulterior în țară, iar companiile din țara de origine vor fi nevoite să adopte o salarizare prin care să motiveze personalul cu înalta calificare să se întoarcă.

Cauzele care pot determina migrația internațională își au suportul fie în condițiile de ordin economic al țării respective, fie datorită globalizării educației, fie în condițiile generale de ordin politic, religios sau de altă natură.

Migrația este destul de selectivă privind anumite aspecte legate de vârstă, sex, stare matrimonială, nivel de educație, familia de proveniență, etc. Se observă astfel că mai mult tinerii și adulții tind să migreze comparativ cu copii sau bătrânii. O amprentă semnificativă fiind lăsată de tinerii care pleacă la studiu în străinătate urmând ca mai apoi să caute și să-și găsească locuri de muncă în țara în care au emigrat, urmând ca ulterior, posibil, să-și întemeieze familii pe teritoriul țării respective, nemaidorind să se reîntoarcă la țara de origine. Iar din această cauză țara părăsită riscă să piardă atât resurse umane și capital financiar, lucru ce ar putea duce la o scădere a bugetului de stat și la dezechilibrarea ponderei angajaților și angajatorilor, cât și capital intelectual și potențiale descoperiri ce ar putea ajuta la dezvoltarea țării. Fenomenul este cunoscut și de țărilor dezvoltate care primesc foarte mulți tineri la studii, oferindu-le condițiile necesare de mediu și mentorii calificați pentru a-i îndruma în direcția aleasă, iar apoi oferindu-le contracte de muncă încă de pe băncile școlii.

Globalizarea educației este un proces complex la care s-a ajuns sau se va ajunge natural și a cărei teorie se învață și se experimentează în timp. Studiu globalizării educației nu poate opri procesul, dar poate oferi soluții pentru un mai bun control al fenomenului migrației. Dictonul "gândește global și acționează local" este de actualitate având în vedere globalizarea educației ca factor al migrației tinerilor din zonele locale în mediile globale.

Aspectele globalizării educației modifică diversitatea culturală existentă și moștenirea, dar și bunurile comune. Globalizarea acordă prioritate dezvoltării economice în detrimentul dezvoltării sociale și a conservării culturale. În concepția unor autori, cultura este totalitatea complexă care cuprinde cunoștințele, credințele, artele, legile, morala, obiceiurile și orice altă capacitate sau obicei dobândit de om în calitate de membru al societății. Alți autori atribuie culturii rolul de busolă în orientarea în lume, iar aria culturii se extinde și la educația generală și de specialitate.

În procesul schimbării, transformării, globalizării, un rol hotărâtor îl au oamenii, educația acestora, percepțiile și comportamentul, direcția și sensul dezvoltării educației și a relațiilor de muncă din cadrul organizațional care pot influența migrația tinerilor.

În acest context dintre factorii sociali, cei mai importanți care declanșează schimbarea sunt considerați factorii psiho-sociali ca de exemplu atracția spre avantaje sporite, căutarea unui echilibru mai bun, indiferența familiei/superiorilor, feedback-urile negative.

Motivația tinerilor finisată și desăvârșită prin educație, reflectă dorință și disponibilitatea acestora de a-și cheltui efortul în scopul realizării unor obiective, obținerii unor rezultate. Cu toate că situația economico-socială a României s-a stabilizat-ameliorat în timp, migrația tinerilor a continuat

și s-a accentuat exponențial, odată cu trecerea timpului chiar dacă cererea forței de muncă a ajuns la un nivel în care să nu mai fie echilibrată de ofertă. Potențialul migrației relativ ridicat al tinerilor poate avea mai multe explicații de ordin economic, dar și socio-cultural, în care se conturează predispozițiile migratorii ale generațiilor tinere din România.

Orientările migratorii ale tinerilor nu sunt ca o consecință exclusivă a preferințelor determinate cultural, dar nici ca o consecință strictă a constrângerilor economice și de oportunitățile oferite de dinamica vieții economice. Migrația se exprimă ca o consecință a dualității dintre oportunitățile structurale și preferințele culturale, individuale sau colective.

Prin efortul educației teoretice, organizate sau empirice și accesul nemărginit la informație, tinerii sunt familiarizați cu diversele aspecte ale migrației. Astfel migrația a devenit un pattern familiar pentru tinerii care nu implică o dezirabilitate fără rezerve față de acest mod de viață.

Din studiile efectuate, migrația este reprezentată ca o întreprindere riscantă și dificilă, în care succesul material nu este de la sine înțeles și care prezintă pericolul real al unei supramunci severe, tratamentul aplicat fiind considerat pentru imigrant ca un străin supus discriminării.

Tinerii educați sau mai puțin educați au în comun reprezentarea Europei drept spațiu foarte diferențiat în termeni economici și socio-culturali. În prezent migrația este considerată drept o dimensiune normală a practicilor generatoare de resurse fără dileme morale sau de prestigiu majore.

La nivel comunitar, situația socialment problematică legată de migrație apare în contextul intergenerațional, părinții văd migrația ca un factor de risc și de dezechilibru familiar.

Pentru tineri migrația este o decizie strict individuală cu toate că ei sunt uneori direct afectați de stabilirea definitivă a unui membru al familiei în străinătate și sunt martorii nemulțumirilor membrilor familiei și ai cercului lor social.

Migrația tinerilor nu îndeplinește funcția culturală majoră a dovedirii unor abilități caracteristice persoanelor adulte, ca modalitate tranzitorie, și nici nu este traiectoria preferată către atingerea satisfacției socio culturale și materiale. Migrația tinerilor constituie un context al incertitudinilor unei tranziții prelungite către formarea ca adult și care pot fi negociate, dar care prezintă și riscuri majore.

Tinerii din mediul rural cu o educație mai modestă, vor continua să migreze, nu pentru că au experiența și exemplul migrației anterioare de adulți ci fiindcă au la dispoziție, pentru a deveni adulți, un spectru destul de limitat de traiectorii acceptabile, într-o continuă îngustare neprietenosă.

Un alt aspect este migrația pentru muncă a tinerilor calificați urmare a educației primite. Impactul exodului creierelor depășește aria motivațională a economicului. Are efectul asupra impactului socio-cultural și politic asupra țărilor de origine și dezvăluie mecanisme ale migrației internaționale a forței de muncă înalt calificate care chiar dacă sunt mărunte comparativ cu tendințele migrației majore, sunt influențate de geografiile și caracteristicile globalizării educației.

Tinerii sunt deschiși la schimbare, majoritatea pleacă cu burse pentru a-și face studiile superioare sau doctorate, însă din păcate pentru țara de proveniență, majoritatea tinerilor după ce descoperă avantajele și mediul diferit din alte țări optează să rămână acolo și nu se mai întorc.

Migrația contemporană are tendința de a culege "crema tinerilor" din anumite sectoare ale forței de muncă, preferate fiind categoriile cele mai educate și cu specializarea înaltă.

Persoanele cu calificări scăzute sunt atrase în străinătate de venituri mai mari, în plus, găsesc o lejeritate în modul de trai, asigurat de țările dezvoltate, de către serviciile sociale, dacă aceștia își aduc copii și dacă îi integrează în sistemul social și de educație al țării gazdă. Salariile bune din țările unde au emigrat, le permit să trimită sume importante acasă. Beneficiind de astfel de sume, multe familii nevoiașe și în special din mediul rural, și-au îmbunătățit condițiile de viață și au putut depăși perioada dificilă în care se găseau din punct de vedere economic.

Una dintre consecințele cele mai dureroase este că generații întregi de copii, nu mai puțin de 100.000, conform datelor oficiale, rămân în țară fără părinți deoarece aceștia pleacă la muncă în străinătate, fapt ce îi face să nu mai aibă aceeași imagine a familiei, iar dezvoltarea emoțională a acestora să fie grav afectată, fiind mai vulnerabili și mai predispuși să fie marginalizați.

Profilul candidatului ideal provenit din țările Central și Est-Europene, care va ocupa locurile de muncă din țările dezvoltate, este o persoană cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 ani, necăsători. Piețele muncii din țările dezvoltate contează pe un aflux de 10% dintre tinerii români absolvenți de facultate, iar un procent de 50% dintre aceștia îl reprezintă femeile necăsătorite. Guvernele unor țări Vest-Europene au calculat deja ce au de câștigat de pe urma acestora și ce le pot oferi în schimbul inteligenței și forței lor de muncă. Profiturile acestor țări sunt mari, iar absența perioadelor de tranziție pe care România a fost nevoită să le accepte în relația cu alte țări ale Uniunii Europene, este un semn clar că fac o afacere bună.

Ca definiție, termenul "exodul creierelor" arată transferul internațional de capital socio-uman și cultural, migrația indivizilor relativ înalt educați dinspre țările în curs de dezvoltare spre țările dezvoltate. Prejudiciu creat în țările de origine este pus pe seama unui dezechilibru dintre avantajele personale și cele publice, educația fiind finanțată din resurse publice.

Exodul, mai ales al tinerilor în căutarea altei țări pentru o viață mai bună este un fenomen îngrijorător, deoarece reîntoarcerea se tot amână. Deși se confruntă cu perioade grele de acomodare și adaptare, preferă să fie marginalizați într-o țară străină, decât să sufere de mai multe lipsuri la ei în țară.

Ironia migrației tinerilor educați este că mulți dintre cei care migrează legal din regiunile sărace spre cele dezvoltate și bogate sunt chiar aceia pe care țările lumii a treia își permit cel mai puțin să îi piardă, respectiv cei înalți educați și calificați. Acest pervers exod al creierelor nu reprezintă numai o pierdere a resurselor umane valoroase și este o constrângere asupra progresului economic viitor al țărilor de origine.

Multe dintre țările gazdă au produs reglementări cvasiselective al migrației tinerilor educați. Suntem din ce în ce mai puțini și mai bătrâni din cauza sporului natural negativ, dar și migrației tinerilor către alte state mai dezvoltate.

Consecințele socio-culturale ale globalizării educației a avut ca și consecință efectele de autoselectare de partea ofertei, fapt ce a condus la rate ale migrației mult mai înalte din partea

tinerilor educați și au amplificat transferurile de capital uman către țările dezvoltate unde există deja o abundență de persoane calificate.

Dintre motivele invocate de tinerii emigranți din țările Est-Europene se regăsesc: starea materială precară a familiilor din care provin, veniturile mici din țara de origine, lipsa locurilor de muncă, condițiile de trai, lipsa școlilor și universităților de renume, deoarece spun ei că "diplomele" de la astfel de școli sunt un adevărat capital și o carte de vizită care îți asigură un loc de muncă decent.

Soluții pentru soluționarea migrației

Ca soluții de limitate a exodului creierelor și a tinerilor educați, pentru schimbarea percepției psihosociale este necesar a se întreprinde următoarele măsuri:

- Schimbarea modului real de combatere a corupției;
- Extinderea reformelor politice și economice;
- Oferirea de oportunități ameliorate motivatorii pentru personalul muncitor calificat;
- Atragerea investițiilor și capitalurilor străine;
- Atragerea celor deja plecați din țară cu stimulente salariale mai mari și o economie de piață liberă.

Obiectivele studiului

- Identificarea nevoilor și cerințelor adolescenților ce doresc să emigreze
- Identificarea influențelor mediului și familiale asupra indivizilor

Metoda aplicată în cadrul studiului

Metoda principală în cadrul acestui studiu este supunerea participanților la un chestionar format din multiple întrebări universale cu răspunsuri prestabilite, ce are ca scop delimitarea influențelor exterioare asupra deciziilor individului în ceea ce privește viitorul personal pe un termen scurt, mediu și lung.

Tabel 1. Influența mediului social asupra migrației

Mediul social	Urban		Rural		Total
Număr participanți	76		24		100
Procentaj	76%		24%		100%
Gen	M	F	M	F	
Număr participanți	44	32	14	10	100
Emigrează	60		18		
Număr participanți	36	24	10	8	78
Procentaj	79%		75%		
Nu emigrează	16		6		
Număr participanți	8	8	4	2	22
Procentaj	21%		25%		

Am dorit prin acest studiu să stabilim o mai bună înțelegere a gândirii tinerilor asupra subiectului de migrație. Să vedem diverse puncte de vedere asupra unui subiect atât de controversat cum este migrația.

Chestionarele au fost completate de către tineri cu vârste cuprinse între 17 și 25 de ani, venind din medii diferite, atât urban, cât și rural și făcând parte din familii complete, monoparentale, mixte sau formate din bunici și/sau alte rude.

Prin aceste chestionare am dorit să vedem dacă putem stabili o legătură între vreuna dintre categorii și dorința individului de a emigra și rezultatele sunt după cum urmează.

În urma acestui studiu am ajuns la concluzia că indiferent de mediul social din care fac parte participanții, aceștia au o dorință de emigrare medie de 77-78%, această dorință fiind mai pronunțată în mediul urban unde s-a înscris un procentaj de 79%, comparativ cu mediul rural, unde procentajul este de 75% datorită influențelor media externe și a oportunităților primite de către oameni de a studia înafară sau de a obține un loc de muncă mai convenabil și mai sigur atât din punct de vedere financiar cât și al dezvoltării.

Tabel 2. Influența tipului familiei asupra migrației

Tipul familiei	Completă		Monoparentală		Mixtă		Bunici (alte rude)		Total
Număr participanți	70		26%		2		2		100
Procentaj	70%		26%		2%		2%		100%
Gen	M	F	M	F	M	F	M	F	
Număr participanți	44	26	16	10	2	0	0	2	100
Emigrează	54		24		2		2		
Număr participanți	34	20	16	8	2	0	0	2	82
Procentaj	78%		92%		100%		100%		
Nu emigrează	16		2		0		0		
Număr participanți	10	6	0	2	0	0	0	0	18
Procentaj	22%		8%		0%		0%		

Tinerii din familiile "incomplete", indiferent că vorbim despre familii monoparentale, mixte sau formate din bunici sau alte rude sunt cei mai predispuși să emigreze deoarece aceștia simt o lipsă în interiorul lor ce îi împinge să vizualizeze cele mai prielnice medii, iar aici ne referim la țările care au poate cel mai scăzut risc de divorț, țări unde se găsesc cei mai fericiți oameni, cea mai dezvoltată economie și toate acestea pentru că acești tineri se gândesc că la un moment dat își vor întemeia o familie și își doresc să fie fericiți alături de partener și să fie capabili să le ofere copiilor lor toate lucrurile necesare unei creșteri bune și sănătoase.

Tabel 3. Motivele emigrării tinerilor

Motivul emigrării tinerilor	Curiozitatea		Banii		Studiul		Nevoia de experiență		Alt motiv		Total
Număr participanți	30		26		24		12		8		100
Procentaj	30%		26%		24%		12%		8%		100%
Gen	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	
Număr participanți	20	10	18	8	10	14	8	4	4	4	100
Procentaj	67%	33%	69%	31%	42%	58%	67%	33%	50%	50%	

Principalele dorințe și nevoi ale tinerilor emigranți sunt banii și studiul, dar de asemenea pe lângă acestea, ei sunt împinși și de o curiozitate a noului, un mister de necunoscut, dorința primară fiind descoperirea unei noi națiuni, a unor locuri noi, întâlnirea unui alt popor de oameni, deoarece mai important decât banii și educația aceștia pot să vadă lumea dintr-o altă perspectivă, folosindu-se de interacțiunea cu alți oameni din altă țară, pot vedea lumea prin ochii lor și pot experimenta un alt stil de viață, pot încerca o altă abordare.

Concluzii

În societatea noastră de astăzi ne confruntăm cu un dezechilibru din ce în ce mai mare în ceea ce privește diferența dintre generații deoarece generațiile tinere sunt mai adaptabile și mai libere datorită mediului în care au crescut, iar datorită acestor lucruri au așteptări și nevoi mai mari și mai importante decât cele pe care generațiile adulte le au. Tinerii au alte principii, alte valori și au atât de mult acces la orice informație, încât pot să învețe ce doresc despre orice lucru, iar așa ajung să fie influențați de media socială, de exteriorul țării. Prin intermediul internetului poți vedea minunile lumii și frumusețile altor țări, poți vedea beneficiile și dezavantajele călătoriei, studierii sau chiar stabilirii într-o altă țară fără prea mult efort.

Este normal ca tinerii din zilele noastre și adulții tineri să-și dorească să obțină mai mult, să fie mai fericiți, să fie mai sănătoși pentru că suntem influențați de către toate lucrurile din jurul nostru, iar tinerii adolescenți sunt cei mai predispuși să fie influențați pentru că ei au cel mai mult timp și își petrec acel timp online, vizionând reclame ale unor firme renumite, ascultând poveștile oamenilor din alte țări, visând să fie la fel ca ei.

Tinerii sunt dornici să emigreze deoarece au văzut avantajele pe care le pot găsi în alte părți și pe care țara lor nu le oferă, fie că este vorba de bani, fie că este vorba de o educație mai bună, fie din curiozitate sau datorită șansei ridicate de a obține un loc de muncă, tinerii vor să emigreze deoarece își doresc să facă mai mult din propria viață.

Referințe:

- Dahrendorff R., Cvadratura cercului globalizării, în Ică I.I., Marani G., op. cit. p. 444.
- Delors J., Comoara lăuntrică, Raportul către UNESCO al Comisiei Internaționale pentru Educație în secolul XXI, Iași, Editura Polirom, 2000 p.30
- Georgiu G., Națiune, cultură, identitate, București, 1997
- Ghețau V., Perspective demografice, București. Ed. Științifică și enciclopedică, 1979
- Jaba E.; Grama A., Analiza statistică cu SPSS sub Windows, Editura Polirom, Iasi 2004
- Murașanu C., Europa modernă, Cluj-Napoca, 1997.
- Popa N.L., Educație și globalizare, realitate sau speculație?, Analele Științifice ale Universității "A.I. Cuza" Iași, 2002.
- Ramonet I., Geopolitica haosului, București, Editura Doina, 1998, p. 50
- Solcanu I., Globalizare și cultură națională-o dilemă reală, Convorbiri literare, 2006
- Sora V.; Hristache I.; Mihaescu C., Demografie și statistică socială, Editura Economică, București 1996
- Zamagni S., Globalizarea ca specific al economiei postindustriale: implicații economice și opțiuni etice, Sibiu, Editura Deisis, 2002, p. 465.
- Zub Al., Identitatea națională și globalizare, Convorbiri literare, 2004.